

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

თამარ კურატიშვილი

რელიგიური უმცირესობების გაშუქების ეფექტები ონლაინმედიაში

მასობრივი კომუნიკაცია და მედიის კვლევები

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია მასობრივი კომუნიკაციისა და მედიის
კვლევების მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: მარი წერეთელი

ასოცირებული პროფესორი

თბილისი

2017

ანოტაცია

რელიგიური უმცირესობების გაშუქების ეფექტები ონლაინმედიაში

ქართულ მედიასაშუალებებს, ბოლო წლების განმავლობაში, ხშირად უწევთ რელიგიურ თემებზე ჟურნალისტური პროდუქტის მომზადება, რადგან რელიგიურ ნიადაგზე კონფლიქტების რაოდენობამ ქვეყანაში საგრძნობლად იმატა. განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს რელიგიური ღვთისმსახურების აღსრულების პროცესში მომხდარი ფაქტები. კერძოდ, ბოლო პერიოდში გახშირდა საზოგადოების მხრიდან მუსლიმებისთვის რელიგიური რიტუალის შესრულებისათვის ხელის შეშლის შემთხვევები, რომელთა უმრავლესობაც სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირების გარეშე რჩებოდა, ან სიტყვიერი პროტესტის გამოხატვით შემოიფარგლებოდა.

კვლევის მიზანია, ონლაინმედიაში რელიგიური უმცირესობების მიმართ გამოვლენილი ფრეიმების შესწავლა და ასევე, მათ მიმართ ონლაინმედიის მომხმარებლების მხრიდან დამოკიდებულებებისა და განწყობების გამოვლენა. ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად, საშუალება მოგვეცა, გაგვეანალიზებინა მედიის ფრეიმინგის შესაძლო ეფექტი ქართული ონლაინმედიის მომხმარებლებში.

ნაშრომში განხილულია 2016 წელს ონლაინმედიაში წარმოჩენილი რელიგიური უმცირესობების თემაზე მომზადებული ჟურნალისტური პუბლიკაციების (სტატია, ნიუსი ბლოგი) ფრეიმინგი და გაანალიზებულია მედიის ფრეიმინგის შესაძლო ეფექტი ქართული ონლაინმედიის მომხმარებლებში. ნაშრომი მოიცავს 2016 წლის (ერთწლიანი) პირველი იანვარიდან 2016 წლის 31 დეკემბრამდე საკვლევ პერიოდს. დაკვირვების ობიექტად შეირჩა ორი ქართული ონლაინ გამოცემა: liberali.ge და netgazeti.ge. ჩატარდა აღნიშნული მედიასაშუალებების კონტენტ-ანალიზი.

ნაშრომში ახსნილია, თუ რატომ შეირჩა საკითხის შესასწავლად ფრეიმინგის თეორია. კვლევაში ფრეიმინგის ეფექტების თეორიიდან გამომდინარე, საშუალება მოგვეცა, გვევარაუდა, რა გავლენას ახდენს ონლაინმედიის პუბლიკაციებში წარმოდგენილი ფრეიმები მკითხველის განწყობა-დამოკიდებულებებსა და შეხედულებებზე.

ნაშრომში განხილულია, თუ რა ფრეიმებით წარმოაჩენს ონლაინმედია რელიგიურ უმცირესობებს და ასევე, გაანალიზებულია მათ მიმართ არსებული საზოგადოების დამოკიდებულება-განწყობები მასალების კომენტარების ველში წარმოდგენილი კომენტარების საფუძველზე. ნაშრომი წარმოაჩენს, თუ რა ტენდენციები შეინიშნება ქართული ონლაინ გამოცემებში რელიგიური ჯგუფების გაშუქებისას.

როგორც შედეგებმა ცხადყო, ონლაინ გამოცემების ჟურნალისტები მოვლენების ძირითად ნაწილს პოლიტიკური ფრეიმებით აშუქებენ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ჟურნალისტები, ძირითადად, თავად არ ირჩევენ ფრეიმებს. ხშირ შემთხვევაში, ისინი იმეორებენ წყაროს მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას და შესაბამისად, იმავე ფრეიმით განიხილავენ მოვლენას, რა ფრეიმითაც მათ წყარო სთავაზობს.

კომენტარების შესწავლისა და ონლაინმედიის მომხმარებლების დამოკიდებულება-განწყობილებებზე დაკვირვებამ შესაძლებლობა მოგვცა გვემსჯელა ფრეიმინგის ეფექტებზე. როგორც საკითხის ანალიზმა აჩვენა, ონლაინმედიაში წარმოდგენილი მასალები მაპროვოცირებელი ხდება იმ ნეგატიური და სტერეოტიპული განწყობებისა, რაც საზოგადოებაში რელიგიური უმცირესობების მიმართ არსებობს.

ABSTRACT

Online Media framing effects of religious minorities

Author: Tamar Kuratishvili

In Georgia, in recent years, media outlets often prepare journalistic products on religious topics because the number of conflicts on religious grounds has significantly increased in the country. Especially should be emphasized such facts occurring during religious services. More recently, cases of hindering the religious rituals of Muslims have become more frequent, most of which remained unresponsive by the state or were limited by verbal protest only.

The goal of the research is to study the frames revealed toward the religious minorities in the online media, as well as attitudes and opinions of online media users. As a result of our research, we were given an opportunity to analyze possible effects of media framing on Georgian online media users.

The paper deals with the journalistic publications (articles, news, blogs) prepared on the topic of religious minorities presented in the online media in 2016 and analyzes possible effects of media framing on Georgian online media users. The work covers the study period from January 1, 2016, to December 31, 2016. Two Georgian online editions were selected as observation objects: liberali.ge and netgazeti.ge. There was conducted a content analysis of the media outlets.

The paper explains why the theory of framing was chosen in order to study the issue. Based on the theory of the effects of framing, we had an opportunity to make assumptions on how the frames of the online media publications effect readers' mood-attitudes and opinions.

The survey demonstrates frames that online media uses to present religious minorities and analyzes the attitudes and opinions of the society towards them based on the comments appeared in the comment sections of the publications. The work reveals trends observed in the Georgian online publications while covering religious groups.

As the results confirmed, journalists cover most parts of the events with using political frames. However, it should be noted that the journalists do not choose the frames themselves. In most cases, they repeat the information provided by the source and accordingly, they discuss the story with the frames indicated by the source.

Study of the comments and observing the attitudes of the online media users allowed us to review the effects of framing. As the analysis of the issue showed the materials presented in the online media are provocative of negative and stereotypical attitudes toward the religious minorities in the society.

შინაარსი

ანოტაცია.....	2
შესავალი.....	7
თავი I . ლიტერატურის მიმოხილვა	10
1.1. რელიგიური უმცირესობები საქართველოში	10
1.2. რელიგიური კონფლიქტები	16
1.3. კვლევები რელიგიური უმცირესობების შესახებ	19
1.4. თეორიული ჩარჩო - ფრეიმინგის თეორია	25
თავი II. კვლევის დიზაინი.....	30
2.1. კვლევის მიზანი	30
2.2. კვლევის მეთოდოლოგია	31
თავი III. კვლევის შედეგები.....	37
3.1. წყაროები	38
3.2. ტონი	40
3.3. მულტიმედია პროდუქტი	41
3.4. რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების აქტუალობა.....	43
3.5. ფრეიმინგის ანალიზი.....	49
დასკვნა.....	57
ბიბლიოგრაფია.....	61

შესავალი

რელიგიური კონფლიქტები ხშირად ხდება მედიასაშუალებების განხილვის საგანი, რადროსაც, იზრდება ჟურნალისტების პასუხისმგებლობა, - აუდიტორიას მიაწოდოს ობიექტური, დაბალანსებული, სტერეოტიპებისგან დაცლილი ფაქტები და საზოგადოებას შესთავაზოს ჯანსაღი ჟურნალისტური პროდუქტი, რათა არ მოხდეს ფაქტების დამახინჯება, არასწორი ინტერპრეტირება და სტერეოტიპული განწყობა-დამოკიდებულებების ჩამოყალიბება. მნიშვნელოვანია, მედიასაშუალებების მიერ გავრცელებულმა ინფორმაციამ არ გამოიწვიოს კონფლიქტების გაღრმავება რელიგიურ ჯგუფებში.

საქართველოში, ბოლო წლების განმავლობაში, მედიასაშუალებებს ხშირად უწევთ რელიგიურ თემებზე ჟურნალისტური პროდუქტის მომზადება, რადგან რელიგიურ ნიადაგზე კონფლიქტების რაოდენობამ ქვეყანაში საგრძნობლად იმატა. განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს რელიგიური ღვთისმსახურების აღსრულების პროცესში მომხდარი ფაქტები. კერძოდ, ბოლო პერიოდში გახშირდა საზოგადოების მხრიდან მუსლიმებისთვის რელიგიური რიტუალის შესრულებისათვის ხელის შეშლის შემთხვევები, რომელთა უმრავლესობაც სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირების გარეშე რჩებოდა, ან სიტყვიერი პროტესტის გამოხატვით შემოიფარგლებოდა.

ინფორმაციის გავრცელებასთან ერთად მედიას საგანმანათლებლო ფუნქციაც ენიჭება, რაც რელიგიურ უმცირესობებთან მიმართებით, გამოიხატება ქვეყანაში მცხოვრები სხვადასხვა რელიგიური ჯგუფის კულტურისა და ღირებულებების საზოგადოებისთვის გაცნობაში.

თანამედროვე რეალობაში რელიგია მჭიდრო კავშირშია პოლიტიკასთან, იგი ხშირად განსაზღვრავს სხვადასხვა ქვეყნებისა და ხალხების ურთიერთდამოკიდებულებას, ერთმანეთის მიმართ დადებითი და უარყოფითი განწყობების ჩამოყალიბებას, დიდ როლს ასრულებს სახელმწიფოთა ურთიერთობაში. საქართველოს სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრული დასავლური საგარეო პოლიტიკა ქვეყნის განვითარებისთვის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების

შესახებ შეთანხმება ქვეყანას ავალდებულებს საერთაშორისოდ აღიარებული პრინციპების დაცვას, რომელთა შორისაც უმცირესობათა უფლებებს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება.

რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების არასწორად გაშუქებამ, შესაძლოა, საზოგადოებაში არსებული რელიგიური ჯგუფების დაპირისპირებასა და კონფლიქტის გაღვივებას შეუწყოს ხელი, წარმოქმნას სტერეოტიპები ან განამტკიცოს უკვე არსებული. რადგან მედიას დიდი ზეგავლენა აქვს აზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე, აღნიშნული თემის გაშუქებისას, ჟურნალისტმა უდავოდ უნდა იხელმძღვანელოს რელიგიური საკითხების გაშუქების საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტებით, გაითვალისწინოს ეთიკური ნორმები და ქვეყნის კანონმდებლობა (თავისუფლების ინსტიტუტი, ადამიანის უფლებები, 2005).

საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს, მეთოთხმეტე მუხლში ვკითხულობთ - *„ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სხვა სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა (საქართველოს კონსტიტუცია, 1995)“.*

საქართველოს სახალხო დამცველის ყოველწლიურ ანგარიშებში, რომლებიც ქვეყანაში ადამიანის უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ ანალიზს ასახავს, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებას. წლიდან წლამდე, სახალხო დამცველის ანგარიშში ხვდება ადამიანის უფლებების დარღვევის, დისკრიმინაციის შემთხვევები, მათ შორის, ანგარიშები გამოავლენს რელიგიური შეუწყნარებლობის მაგალითებს, რაც, სახალხო დამცველის რეკომენდაციით, სახელმწიფოს მხრიდან მყისიერ რეაგირებას საჭიროებს, რათა ქვეყანაში უზრუნველყოფილი და რეალიზებული იყოს ადამიანის ფუნდამენტური უფლება - აღმსარებლობის თავისუფლება (სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში, 2016).

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ონლაინმედიაში რელიგიური უმცირესობების მიმართ გამოვლენილი ფრეიმების შესწავლა და ასევე, ამ ფრეიმების მიმართ ონლაინმედიის მომხმარებლების მხრიდან დამოკიდებულებებისა და განწყობების გამოვლენა. ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად, საშუალება მოგვეცა, გაგვეანალიზებინა მედიის ფრეიმინგის შესაძლო ეფექტი ქართული ონლაინმედიის მომხმარებლებში. ნაშრომი პასუხს სცემს კითხვებს, - თუ რამდენად სიღრმისეულად ასახავს ონლაინმედია რელიგიური შეუწყნარებლობის ფაქტებს და ხომ არ აქვს გაშუქებას მოვლენური ხასიათი? რა ფრეიმებით აწვდის აუდიტორიას რელიგიური პრობლემატიკის თემაზე მომზადებულ მასალებს და რამდენად უზრუნველყოფს მიწოდებული ინფორმაცია აუდიტორიის ინფორმირებას? აქვს თუ არა ონლაინმედიას მედიატორის როლი დისკუსიების, კონფლიქტების მშვიდობიანად მოგვარებისა და კულტურული თუ სოციალური დიალოგის ხელშეწყობის პროცესში.

თავი I . ლიტერატურის მიმოხილვა

ტერმინთა განმარტებები

ეთნიკური/ეროვნული უმცირესობები: - მოცემულ ქვეყანაში მუდმივად მცხოვრები მოსახლეობის არა დომინირებული ნაწილი, რომელიც უმრავლესობისაგან განსხვავდება თავისი ეთნიკური, რელიგიური თუ ლინგვისტური მახასიათებლებით და სურს შეინარჩუნოს საკუთარი თვითმყოფადობა¹.

დისკრიმინაცია: - ადამიანის უფლებათა შეზღუდვა ან შელახვა სოციალური, რასობრივი, ეროვნული, ენობრივი, სქესობრივი კუთვნილების, პოლიტიკურ, რელიგიურ ან სხვაგვარი მდგომარეობის მიხედვით. გვევლინება ინდივიდთა თანასწორობის უარყოფად და შეუთავსებელია დემოკრატიული, სამართლებრივი სახელმწიფოს (იხ. კანონის უზენაესობა) ძირითად პრინციპებთან (იხ.: ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948)²;

სიძულვილის ენა: სიძულვილის ენა მოიაზრებს გამოხატვის ყველა ფორმას, რომელიც ავრცელებს, აქეზებს, ხელს უწყობს ან ამართლებს რასობრივ შუღლს, ქსენოფობიას, ანტისემიტიზმს ან შეუწყნარებლობაზე დაფუძნებულ შუღლის სხვა ფორმებს, ნაციონალიზმის, ეთნოცენტრიზმის, დისკრიმინაციისა და უმცირესობათა ან მიგრანტთა მიმართ გამოხატული მტრობის ჩათვლით³.

1.1. რელიგიური უმცირესობები საქართველოში

წინამდებარე კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, უშუალოდ, საქართველოში მცხოვრები რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლების მდგომარეობისა და ძირითადი პრობლემების მიმოხილვა კვლევაში. ბოლო წლების განმავლობაში მედიასაშუალებებს ხშირად უწევთ რელიგიურ თემებზე ჟურნალისტური

¹სამოქალაქო განათლების ლექსიკონი:<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=1057>

²სამოქალაქო განათლების ლექსიკონი:<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=3703>

³ევროპის საბჭო, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია სიძულვილის ენაზე No. R(97) 20., 1997;

პროდუქტის მომზადება, რადგან რელიგიურ ნიადაგზე ჩადენილი ინციდენტების რაოდენობამ ქვეყანაში საგრძნობლად იმატა. განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს რელიგიური ღვთისმსახურების აღსრულების პროცესში ხელშეშლის ფაქტები. კერძოდ, ბოლო პერიოდში, გახშირდა საზოგადოების მხრიდან მუსლიმი მოსახლეობისთვის რელიგიური რიტუალის შესრულების წინააღმდეგ მიმართული ქმედებები, ასევე, დაპირისპირება მოჰყვა სადავო შენობა-ნაგებობების მუსლიმი თემისთვის კუთვნილებაში გადაცემისა და კულტურული მემკვიდრეობის მინიჭების საკითხს. აღნიშნული შემთხვევები ჩვენ მიერ განხორციელებული საკვლევო პერიოდის მანძილზე გამოვლინდა და შესაბამისად, ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების სრული სურათის შესაქმნელად, საჭიროდ ჩავთვალეთ, მიმოგვეხილა რელიგიური უმცირესობების მდგომარეობა საქართველოში.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ 2014 წელს ჩატარებული მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შედეგებით, რელიგიური აღმსარებლობის მიხედვით მოსახლეობის მონაცემები ასე გადანაწილდა: 83,4%-ს მართლმადიდებლები შეადგენენ, 10,7%-ს - მუსლიმები, 2,9% - სომხური-სამოციქულო ეკლესიის წარმომადგენელია, 0,5% - კათოლიკე, 0,3% - იეჰოვას მოწმე, 1% - სხვა⁴.

რელიგიური დემოგრაფიის მიხედვით, ეთნიკურად ქართველების უმრავლესობა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წევრია. მცირე რაოდენობით, უმეტესად ეთნიკურად რუსები, რამდენიმე მართლმადიდებელი ჯგუფის წევრები არიან, რომლებიც არ უკავშირდება საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას, მათ შორის არიან: მალაკნები, სტაროვერები (ძველი მორწმუნეები) და დუხობორები (სულიერი მებრძოლები). ეთნიკურად აზერბაიჯანელები, რომლებიც უპირატესად შიიტი მუსლიმები არიან, მოსახლეობის უმრავლესობას ქმნიან ქვემო ქართლში, სამხრეთ-აღმოსავლეთ რეგიონში. სხვა მუსლიმურ ჯგუფებს შეადგენენ ეთნიკურად ქართველი მუსლიმები აჭარაში და ქისტები ჩრდილო-აღმოსავლეთში, რომლებიც უპირატესად სუნიტები არიან.

⁴ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი) - მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერის ძირითადი შედეგები, 2016; ხელმისაწვდომია: - http://census.ge/files/results/Census%20Release_GEO.pdf

ბევრი მიგრანტი, რომელიც სამხრეთ რეგიონში, სამცხე-ჯავახეთში ცხოვრობს, ეთნიკურად ქართველი მუსლიმია, წარმოშობით აჭარიდან. ეთნიკურად სომხები ძირითადად სომხურ სამოციქულო ეკლესიას ეკუთვნიან და სამცხე-ჯავახეთის მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენენ (ამერიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი; საერთაშორისო ანგარიში რელიგიის თავისუფლების შესახებ 2014 წელი, საქართველო)⁵.

კათოლიკეები, ქურთი იეზიდები, ბერძენი მართლმადიდებლები და ებრაელები ერთად ქმნიან მოსახლეობის 5 პროცენტზე ნაკლებს. „არატრადიციული“ რელიგიური ჯგუფების, როგორებიცაა: ბაპტისტები, იელოვას მოწმეები, ორმოცდაათიანელები და კრიშნაიდები, რაოდენობრივი ზრდის მიუხედავად, ისინი ერთად შეადგენს მოსახლეობის 1 პროცენტზე ნაკლებს.

სახალხო დამცველთან არსებული ეროვნულ უმცირესობათა საბჭოს 2010-2011 წლის მონიტორინგში ვკითხულობთ: - *„ეთნიკურ უმცირესობათა პრობლემატიკა, ძირითადად, განათლების, სამოქალაქო და პოლიტიკური ინტეგრაციისა და ჩართულობის, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის საკითხებში მკვეთრად ვლინდება. განათლების სფეროში არსებული საჭიროებების დაკმაყოფილების პროცესზე უარყოფითად აისახება სახელმწიფო ენის არცოდნა ან ცოდნის დაბალი დონე. ამასთან, სახალხო დამცველის ანგარიშის მიხედვით, პრობლემურია ეროვნული უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონების სკოლებში პედაგოგთა სერიოზულ დეფიციტი და სკოლამდელ დაწესებულებებში ხელმისაწვდომი და ხარისხიანი განათლების უზრუნველყოფა (2011)“.*

სახალხო დამცველის 2015 წლის საპარლამენტო ანგარიშში ნათქვამია, რომ ქვეყანაში რელიგიური შეუწყნარებლობის პრობლემის ანალიზიდან გამომდინარე, არ შეიძლება ითქვას, რომ საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში, რელიგიის თავისუფლების დაცვის მხრივ, წინა წლებთან შედარებით, მდგომარეობა გაუმჯობესდა. სახელმწიფოს მხრიდან არ გადადგმულა ქმედითი ნაბიჯები ტოლერანტობის, თანასწორუფლებიანობის, რელიგიის

⁵ აშშ; საერთაშორისო ანგარიში რელიგიის თავისუფლების შესახებ; 2014 - <https://ge.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/165/2016/09/irfg14.pdf>

თავისუფლებით სარგებლობის კუთხით არსებული სისტემური პრობლემის დასაძლევად. 2015 წელსაც საქართველოს სახალხო დამცველისთვის ცნობილი გახდა რელიგიის თავისუფლებისა და თანასწორუფლებიანობის სავარაუდო დარღვევის 40-მდე ფაქტის შესახებ. ანგარიშის თანახმად, ერთ-ერთ უმთავრეს პრობლემად შეიძლება დასახელდეს: რელიგიური შეუწყნარებლობისა და სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილ ინციდენტებზე დროული, ადეკვატური და ეფექტური რეაგირება. ასევე, ანგარიშში აღნიშნულია, რომ კვლავ პრობლემურ საკითხად რჩება რელიგიური უმცირესობების საკულტო თუ სხვა ტიპის ნაგებობების მშენებლობასა და ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული წინააღმდეგობები.

აღნიშნული საკითხების მოუგვარებლობა აისახა სახალხო დამცველის მომდევნო - 2016 წლის საპარლამენტო ანგარიშიც: - „*რელიგიის თავისუფლების დაცვის, ტოლერანტული გარემოსა და თანასწორუფლებიანობის კუთხით, ქვეყანაში წლების განმავლობაში, რჩება მსგავსი გამოწვევები. შესაბამისად, საპარლამენტო ანგარიშშიც, პრობლემები წლიდან წლამდე მეორდება. უმთავრესი გამოწვევა რელიგიური შეუწყნარებლობის შემცველ სამართალდარღვევებზე სახელმწიფოს ადეკვატური და ეფექტური რეაგირების ნაკლებობაა, რაც, თავის მხრივ, ამ ტიპის დანაშაულის მაჩვენებლის შენარჩუნების ან ზრდის ტენდენციის უმთავრესი მიზეზია (საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ; 2016)“.*

აღმოსავლეთის პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმის კვლევაში - „*უმცირესობათა მდგომარეობა საქართველოში (2013)“* აღნიშნულია სახელმწიფოს მხრიდან გულგრილი დამოკიდებულება რელიგიური უმცირესობების პრობლემების მიმართ: - „*ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, რომლებიც ადგილზე იმყოფებოდნენ, არა თუ არ უზრუნველყვეს მუსლიმების კონსტიტუციით გარანტირებული უფლება-რელიგიური ღვთისმსახურების დაუბრკოლებლად შესრულებაზე, არამედ დაარღვიეს საჯარო სამსახურის საერო ხასიათიდან გამომდინარე*

ნეიტრალიტეტის პრინციპი“; კვლევაში საუბარია 2013 წელს სოფელ ჭელაში მინარეთის დემონტაჟის შემთხვევაზე.

„ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრის (EMC)“ მიერ ჩატარებულ კვლევაში - „რელიგიის თავისუფლება - სახელმწიფოს დისკრიმინაციული და არასეკულარული პოლიტიკის კრიტიკა (2016)“ ასახავს 2014-2016 წლებში საქართველოში რელიგიის თავისუფლების მხრივ არსებულ მგომარეობასა და სახელმწიფოს პოლიტიკის კრიტიკულ ანალიზს. დოკუმენტში ვკითხულობთ: - „*იდენტობის გამო დისკრიმინაციული პოლიტიკა რელიგიურ უმცირესობას მიკუთვნებული ჯგუფების სოციალურ და ეკონომიკურ მოწყვლადობასაც განაპირობებს. რეგიონებში კომპაქტურად მცხოვრები არადომინანტი რელიგიური ჯგუფების ჩაგვრა და პოლიტიკური სოციალური სისტემიდან ექსკლუზია კიდევ უფრო მასშტაბურად და სტრუქტურულად ვლინდება*“.

„ტოლერანტობის და მრავალფეროვნების ინსტიტუტის (TDI)“ მიერ 2014 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ - „*რელიგიური ნიშნით დევნა, ფიზიკური და სიტყვიერი ძალადობა საქართველოში რელიგიური გაერთიანებებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე პრობლემაა. ამავდროულად რელიგიური შეუწყნარებლობის საფუძველზე ჩადენილ სამართალდარღვევაზე სამართალდამცველების რეაგირება არაეფექტური და უმეტეს შემთხვევაში, არაადეკვატურია. გამოვლენილია შემთხვევები, როცა შეუწყნარებლობის საფუძველზე თავად სამართალდამცველები ძალადობენ და არღვევენ მორწმუნეთა უფლებებს*“.

საქართველოში რელიგიური უმცირესობების მდგომარეობას აღწერს საერთაშორისო და რეგიონული მექანიზმების ანგარიშებიც, მათ შორის, რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისია - მოხსენებაში საქართველოს შესახებ (2015)⁸: -

⁶ „რელიგიის თავისუფლება - სახელმწიფოს დისკრიმინაციული და არასეკულარული პოლიტიკის კრიტიკა“, 2016, გვ.7

⁷ სოფელ მოხეში განვითარებული მოვლენების ანალიზი - <http://www.tdi.ge/ge/news/126-sopel-moxeshi-ganvitarebuli-movlenebis-analizi>

⁸ მოხსენება საქართველოს შესახებ; გვ.18 - <http://www.coe.int/t/DGHL/MONITORING/ECRI/Country-by-country/Georgia/GEO-CbC-V-2016-002-GEO.pdf>

„სიძულვილის ენის გამოვლენა ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობათა მიმართ კვლავ ფართოდ გავრცელებული პრობლემაა საქართველოში და ამ ჯგუფებს კვლავ განსაკუთრებულად განიხილავენ და აკვირდებიან „გამადიდებელი შუშით“ (...) მათ, უმთავრესად, მოიხსენიებდნენ ეკონომიკური სირთულეების მიზეზად და „დამპყრობლებად“.

ევროსაბჭოს ანგარიში (2014)⁹ საქართველოს ეთნიკური უმცირესობების პრობლემებზე მიუთითებს, რომ საქართველოში გახშირდა განსხვავებულ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის რელიგიურ ნიადაგზე დაპირისპირება და სიძულვილის ენის გამოყენება ეთნიკური უმცირესობების მიმართ:

სახალხო დამცველმა საკუთარ ანგარიშში რელიგიური შეუწყნარებლობა, სიძულვილის ენის გამოყენება და ქსენოფობიის ტირაჟირება 2012 წლის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად გამოჰყო. ანგარიშში ნათქვამია, რომ ტრადიციულად, პრობლემატურ სფეროებს განეკუთვნებოდა მედიაში რელიგიური უმცირესობათა საკითხების გაშუქება და საზოგადოების ნაწილის შეუწყნარებელი განწყობა განსხვავებული რელიგიური ჯგუფებისადმი.

სახალხო დამცველის ანგარიშის თანახმად: - *„მედიის დიდი ნაწილი, ტრადიციულად, არამარტო სიძულვილისა და ქსენოფობიის ტირაჟირებას ახდენდა, არამედ ხშირად თავად გვევლინებოდა რელიგიური შეუწყნარებლობის გამოხატვის წყაროდ“.* ეთნიკური უმცირესობების მდგომარეობა და პრობლემები მკაფიოდაა ასახული ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების დაცვის კომისრის ნილს მუიჟნეკსის ანგარიშში (სტრასბურგი; 2014), სადაც ნათქვამია, რომ მოსახლეობის უმრავლესობასა და ეროვნულ უმცირესობებს შორის არ არსებობს მჭიდრო ურთიერთობები: - *„უმცირესობები ნაკლებად არიან ჩართულნი ქართული საზოგადოების ცხოვრებაში, ემატება უმცირესობებისათვის გასაგებ ენაზე ინფორმაციის მიღების შეზღუდული საშუალება, რაც, როგორც ცნობილია, იზოლაციასა და*

⁹ ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების დაცვის კომისრის ნილს მუიჟნეკსის ანგარიში; 2014 - <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2523559&SecMode=1&DocId=2139142&Usage=2>

მარგინალიზაციას უწყობს ხელს. მრჩეველთა კომიტეტმა, ასევე, შემფოთებით აღნიშნა, რომ მედია საშუალებები ძალზე მცირე დროს უთმობენ ეროვნულ უმცირესობათა ისტორიის, კულტურისა და ენის საკითხებს (გვ.45)“, - ვკითხულობთ ანგარიშში, სადაც, ასევე, გამახვილებულია ყურადღება ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების მიმართ შექმნილ განწყობებზე: - „უმცირესობათა ზოგიერთმა ჯგუფმა უკმაყოფილება გამოთქვა მათდამი მტრული განწყობისა და დისკრიმინაციის შემთხვევების გამო, რაც უარყოფითი სტერეოტიპების ჩამოყალიბებას დაუკავშირეს (გვ.46)“. ეს არის უახლესი საერთაშორისო შეფასება საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების მდგომარეობის შესახებ, სადაც მედიის როლი და პრობლემებიც მოიაზრება.

სწორედ, ამ პრობლემურ ფონზე მნიშვნელოვანია მედიაზე სიღრმისეული დაკვირვება და მედიაში რელიგიური უმცირესობების საკითხების ფრეიმინგის შესწავლა. ასევე, არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ონლაინმედიის მომხმარებლების მხრიდან დამოკიდებულებებისა და განწყობების გამოვლენა. ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად, საშუალება მოგვეცა, გაგვეანალიზებინა მედიის ფრეიმინგის შესაძლო ეფექტი ქართული ონლაინმედიის მომხმარებლებში.

1.2. რელიგიური კონფლიქტები

2012-2016 წლებში საქართველოს ტერიტორიაზე 7 რელიგიური კონფლიქტის მოწმეები გავხდით. ქართველი მუსლიმების მიმართ რელიგიური შევიწროების მცდელობა ჰქონდათ - ნიგვზიანაში (2012)¹⁰; წინწყაროში (2012)¹¹; სამთაწყაროში (2013)¹²; ჭელაში (2013)¹³; ქობულეთში (2014)¹⁴; მოხესა (2014)¹⁵ და ადიგენში (2016)¹⁶.

¹⁰ ნიგვზიანი (2012) - <http://netgazeti.ge/news/17194/>

¹¹ წინწყარო (2012) - <http://netgazeti.ge/liife/17868/>

¹² სამთაწყარო (2013) - <http://netgazeti.ge/news/24436/>

¹³ ჭელა (2013) - https://www.youtube.com/watch?v=NT_EeabzaY4

¹⁴ ქობულეთი (2014) - <http://netgazeti.ge/news/34887/>

¹⁵ მოხე (2014) - <http://netgazeti.ge/news/148161/>

¹⁶ ადიგენი (2016) –

ბოლო წლების განმავლობაში მედიასაშუალებებს ხშირად უწევთ რელიგიურ თემებზე ჟურნალისტური პროდუქტის მომზადება, რადგან რელიგიურ ნიადაგზე ჩადენილი ინციდენტების რაოდენობამ ქვეყანაში საგრძნობლად იმატა. განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს რელიგიური ღვთისმსახურების აღსრულების პროცესში ხელშეშლის ფაქტები. კერძოდ, ბოლო პერიოდში გახშირდა საზოგადოების მხრიდან მუსლიმებისთვის რელიგიური რიტუალის შესრულების წინააღმდეგ მიმართული ქმედებები, რომელთა უმრავლესობაც სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირების გარეშე რჩებოდა. მაგალითად, 2012 წელს სოფელ ნიგვზიანში¹⁷ მცხოვრებმა მართლმადიდებელმა მოსახლეობამ დაიწყო საპროტესტო აქცია სოფელში მოქმედი მუსლიმური სამლოცველოს დახურვის მოთხოვნით. ასევე, სოფელ წინწყაროში¹⁸ ქრისტიანი მოსახლეობა მუსლიმებისაგან მეჩეთის მშენებლობის შეწყვეტას ითხოვდა, თუმცა, ორივე შემთხვევა სამართალდამცავების მხრიდან რეაგირების გარეშე დარჩა.

2016 წლის 29 თებერვალს კონფლიქტი სოფელ ადიგენში მუსლიმი მრევლის სასაფლაოსთვის გამოყოფილი მიწის ნაკვეთის გამო დაიწყო. მიწის ნაკვეთის გამოყოფის აუცილებლობა მუსლიმთა ტრადიციის საფუძველზე გაჩნდა, - მუსლიმებს სხვა რელიგიის წარმომადგენლებთან ერთად დასაფლავება მრწამსით ეკრძალებათ¹⁹. თავდაპირველად, სოფლის მოსახლეობა შეთანხმდა, რომ გამოყოფდნენ ტერიტორიას, სადაც ერთად იქნებოდა მუსლიმური და ქრისტიანული სასაფლაო, ოღონდ იმ პირობით, რომ ისინი ღობით იქნებოდა გაყოფილი. ამის შემდეგ, 2 მანქანით მივიდა ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც მუსლიმებს დაუპირისპირდა. მოწმეთა თქმით, იქ იმყოფებოდნენ გამგებელი და მისი მოადგილე. დაპირისპირების პირველივე დღეს ორივე მხარე ამბობდა, რომ ინციდენტი ხელოვნურად მართული და პროვოცირებული იყო. მუსლიმი სასულიერო პირები ითხოვენ გამოაშკარავდეს მესამე ძალა, რომელმაც თანასოფლელებს შორის ურთიერთობა დაძაბა. კონფლიქტი სიტყვიერი დაპირისპირებიდან ფიზიკურ დაპირისპირებაში გადაიზარდა. პოლიცია მას შემდეგ მივიდა, რაც ჩხუბი დასრულებული

¹⁷რელიგიური დაპირისპირება ნიგვზიანში - <http://netgazeti.ge/news/17194/>

¹⁸ქრისტიანები თანასოფლელი მუსლიმების წინააღმდეგ - <http://netgazeti.ge/life/17868/>

¹⁹ჯემ-ნიუსი - „სად დავკრძალოთ მიცვალებული?“, 2016 - <https://jam-news.net/?p=5289&lang=ka>

იყო. ამის შემდეგ გამგებელმა გადაწყვიტა, რომ კრება დაშლილიყო და საკითხი სხვა დროს განეხილათ. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ამ საკითხზე გამოძიება არ დაუწყო. მუსლიმებსა და მართლმადიდებელ მოსახლეობას შორის დაპირისპირების შესახებ, პირველი მედიასაშუალება, რომელმაც ინფორმაცია გაავრცელა, “სამხრეთის კარიბჭე”²⁰ იყო.

ინციდენტის მეორე დღეს კი ქრისტიანებმა ისლამოფობიური რიტორიკის²¹ გამოყენებით მუსლიმთა სასაფლაოს გახსნის საწინააღმდეგო აქციები გამართეს. ადგილობრივმა ხელისუფლებამ ქრისტიანი და მუსლიმი სასულიერო პირების მონაწილეობით კონფლიქტი მალევე გადაჭრა და სოფელში მოქმედი სასაფლაოს ტერიტორიაზე მუსლიმებისთვის ცალკე სივრცის გამოყოფა მოახერხა.

2014 წლის ოქტომბერში ადიგენის მუნიციპალიტეტში რელიგიურ ნიადაგზე ადგილობრივ მუსლიმებსა და სამართალდამცავებს შორის კიდევ ერთი დაპირისპირებისა და მუსლიმთა უფლებების დარღვევის შემთხვევები გამოვლინდა. ადიგენის მუნიციპალიტეტის გამგებამ გადაწყვიტა, რომ მუნიციპალიტეტის ბალანსზე არსებულ შენობაში, რომელიც, მართლმადიდებლების აზრით, ეკლესია იყო, მუსლიმების აზრით კი, მეჩეთი, ბიბლიოთეკა განეთავსებინა²². სადავო შენობის გაწმენდითი სამუშაოების დაწყებისთანავე, სოფელში რელიგიური ნიშნით კონფლიქტი დაიწყო. აქცია სოფელ მოხეში გაიმართა, სადაც ადგილობრივი მუსლიმები მეჩეთის, ამჟამად სადავო შენობის დემონტაჟს აპროტესტებდნენ. შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებმა ძალადობრივი მეთოდებით დაშალეს აქციის მონაწილეები. თვითმხილველთა თქმით, სამართალდამცველები მუსლიმებს ფიზიკურ და სიტყვიერ შეურაცხყოფას აყენებდნენ²³.

²⁰ სამხრეთის კარიბჭე - დაპირისპირება რელიგიურ ნიადაგზე სოფელ ადიგენში; 2016 - <http://sknews.ge/index.php?newsid=7757>

²¹ ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), შეფასება სოფელ ადიგენში განვითარებული მოვლენების შესახებ, 2016, ხელმისაწვდომია: - <https://emc.org.ge/2016/03/02/emc-11/>

²² „რადიო თავისუფლება“ - სამ წელიწადში სამი რელიგიური კონფლიქტი ადიგენში, 2016, ხელმისაწვდომია: - <https://www.radiotavisupleba.ge/a/sami-religiuri-konpliikti-adigenshi/27602932.html>

²³ „სამხრეთის კარიბჭე“ - მოხეში მუსლიმები და ქრისტიანები დაუპირისპირდნენ, 2014, ხელმისაწვდომია: - <http://sknews.ge/index.php?newsid=4433#.VFDJbzSUfp5>

აღნიშნული მიზეზით მორიგი კონფლიქტური სიტუაცია შეიქმნა 2016 წლის 14 ოქტომბერს. მას შემდეგ, რაც სოფელ მოხეში მდებარე სადაო შენობაში მუსლიმებმა ლოცვა აღავლინეს, მეორე დღეს კი, სამართალდამცავებმა შენობის კარი აჭედეს²⁴.

გამოვლენილმა რელიგიურმა კონფლიქტებმა ქართველი მუსლიმი თემის იდენტობა საფრთხის ქვეშ დააყენა. ამ დროისთვის, კონფლიქტების დიდი ნაწილი (მათ შორის, სამთაწყარო, მოხე ქობულეთი) ფაქტობრივად, კონსერვირებულია და მუსლიმი თემი დარღვეული უფლებების აღდგენას ვერ ახერხებს. მუსლიმი თემის წინაშე მდგარ გამოწვევებს სახელმწიფომ სრულიად საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს მიმართ კონტროლის გაძლიერებით უპასუხა, რაც რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს²⁵ დაფუძნებასა და ოთხი რელიგიური ორგანიზაციის დაფინანსების წესის შემოღებაში გამოიხატა, რაც თავის მხრივ, არასამთავრობო ორგანიზაციების კრიტიკის საგანი გახდა.²⁶

1.3. კვლევები რელიგიური უმცირესობების შესახებ

რადგანაც ნაშრომის მიზანს რელიგიური უმცირესობების მედია ფრეიმინგის ანალიზი წარმოადგენს, მნიშვნელოვანია იმ წინარე კვლევების, ანგარიშებისა და მედიამონიტორინგების მიმოხილვა, რომელიც ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების გაშუქებას ეხება. ეს მნიშვნელოვანია, რადგან შესწავლილი მასალა შედარებისა და პარალელების გავლების საშუალებას მოგვცემს.

²⁴ „სამხრეთის კარიბჭე“ - სამართალდამცავებმა მოხეს სადავო შენობის კარი აჭედეს, 2016, ხელმისაწვდომია: - <http://sknews.ge/index.php?newsid=10438>

²⁵ რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო - <http://religion.geo.gov.ge/>

²⁶ ოთხი რელიგიური ორგანიზაციის დაფინანსების პრაქტიკის სამართლებრივი შეფასება, 2015,

ხელმისაწვდომია: <https://emc.org.ge/2015/02/18/%E1%83%9D%E1%83%97%E1%83%AE%E1%83%98-%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%96%E1%83%90%E1%83%AA/>

ამ ეტაპზე, საქართველოში ჯერ არავის შეუსწავლია მედიაში რელიგიური უმცირესობები ფრეიმინგის თეორიის მიხედვით, თუმცა, არსებობს საკითხის შესწავლის უცხოური პრაქტიკა.

ჰარტმა, ტერნერმა და კნუპმა, კონტენტ-ანალიზის გამოყენებით, იკვლიეს (Hart, Turner&Knupp, 1980), თუ როგორ აყალიბებდა „სოციალურ რეალობას“ მასკომუნიკაციის საშუალებით. მათ აღწერეს, თუ როგორ იყო სტატიებში აღწერილი რელიგიური თემები, რა დეფინიციებს იყენებდნენ ჟურნალისტები. კვლევამ აჩვენა, რომ რელიგიურ საკითხებს მედია სტერეოტიპებით აშუქებს და თემას განიხილავს გეოგრაფიულ-დემოგრაფიულ კონტექსტში. მათ აღმოაჩინეს, რომ მედიაში - „რელიგია წარმოდგენილია როგორც ადამიანების კონფლიქტის წყარო“ და რომ „ყველა რელიგია შეიცავს კონფლიქტს (Hurt&Knupp, 1980)“.

აღნიშნული მიგნებები დადასტურდა PewForum-ის კვლევაში, რომლის მიხედვითაც, 2011 წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებში რელიგიურ თემებზე მომზადებული ათი ჟურნალისტური მასალიდან ექვსი რელიგიურ ნიადაგზე დაწყებულ კონფლიქტს ეხებოდა. ამგვარი კვლევა ორგანიზაციამ 2007 წლის შემდეგ დაიწყო და ეს ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია. 2011 წელს, ასევე რელიგიურ თემებზე მომზადებული მასალების ერთი მესამედი როგორც ქვეყნის შიგნით ისე, საზღვრებს გარეთ მუსლიმებთან მომხდარ დაპირისპირებას ეძღვნებოდა.

როგორც მედიამკვლევარების მიგნებებიდან იკვეთება, ჟურნალისტები ხელს უწყობენ სტერეოტიპების დამკვიდრებას და ამასთან, პრობლემად განიხილავენ რელიგიის საკითხთან დაკავშირებით ჟურნალისტების ნაკლებ-კვალიფიკაციას, ხაზს უსვამენ ჟურნალისტების მხრიდან რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციის წახალისების საფრთხეს. როგორც უაითი (Wright, 1997) წერს: განსაკუთრებით ეს ტენდენცია იკვეთება ახალი და არატრადიციული რელიგიების შესახებ მომზადებული მასალებში. მკვლევარი მიიჩნევს, რომ ამ კონტექსტში ყველაზე სარისკოა ის ფაქტორი, რომ მედია ქმნის ნარატივს, რომელიც აუდიტორიას არასწორი დასკვნების გამოტანისკენ უბიძგებს, თითქოს, კონკრეტული

რელიგიების წარმომადგენლები ზიანის მომტანები არიან როგორც საკუთარი თავისთვის, ისე საზოგადოებისთვის.

რელიგიური თემების ფრეიმინგის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია მაკკუნის კვლევა, (McCune, 2003) სადაც ის ამბობს, რომ ჟურნალისტები, ხშირ შემთხვევაში, იმ ადამიანების გავლენას განიცდიან, ვის შესახებაც მასალას ამზადებენ და იყენებენ ისეთ ფრეიმებს, რომლებსაც ისინი სთავაზობენ. მისივე თქმით, - *“პრესა გახდა სიმბოლოებით სავსე არენა, სადაც ჟურნალები აყალიბებენ ჯგუფებს მეინსტრიმებად, მარგინალებად, რელიგიურად თუ არარელიგიურად იმის მიხედვით, თუ რა სოციალური მდგომარეობა აქვს პროდიუსერს”*. ასევე, საინტერესო აღმოჩნდა მურის (Moore, 2003) მიგნება, სადაც ის ამბობს, რომ რელიგიური თემატიკის მასალების მომზადებისას - *„მედიას შეუძლია, ერთი შეხედვით რელიგიური თემა ისე გააშუქოს, რომ მთლიანად გასცდეს რელიგიურ თემატიკას“*.

მედიის, როგორც შუამავლის როლის შესახებ ამახვილებს ყურადღებას დოვინგი (Døving, 2016). მკვლევარი ნორვეგიული პრესის ანალიზის შედეგებზე დაყრდნობით გვთავაზობს მიგნებას, რომ მედიის მეშვეობით მულტიკულტურული დისკურსი უზრუნველყოფს ებრაელების, როგორც უმცირესობის ჯგუფის შესაძლებლობას, პრესის მეშვეობით მიაწოდონ თავიანთი „ხმა“ საზოგადოებას.

ასევე, მასმედიის, როგორც მოდერატორის როლზე ამახვილებენ ყურადღებას კოლინსი და სტურგილი (Collins & Sturgill, 2013). მიუხედავად იმისა, რომ რელიგიასა და პოლიტიკას შორის კავშირი, მეტწილად, შესწავლილი ფენომენია, რელიგიისა და სამეცნიერო საზოგადოების ურთიერთობის შესწავლა მეცნიერებში ნაკლებ ინტერესს იწვევს. მათი კვლევის მიგნებები აჩვენებს, რომ ზოგჯერ მასმედიას აქვს სწორედ შუამავლის, მოდერატორის როლი რელიგიასა და მეცნიერებას შორის.

რაც შეეხება საქართველოში რელიგიური საკითხების გარშემო ჩატარებულ კვლევებს, როგორც აღმოჩნდა, კვლევათა დიდი ნაწილი მედიმონიტორინგის საშუალებით განხორციელდა. მკვლევარები აკვირდებიან ისეთ საკითხებს, როგორცაა -

ჟურნალისტების მხრიდან გამოვლენილი სიძულვილის ენა, ობიექტურობა, წყაროთა ბალანსი, პროფესიულ ეთიკასა და კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული საკითხები.

მედიის განვითარების ფონდის მიერ 2014-2015 წლებში მომზადებული ანგარიში, რომელიც სიძულვილის ენისა და ქსენოფობიის შესახებ მედიამონიტორინგს შეეხება გვიჩვენებს, რომ სიძულვილის ენის ადრესატები, ხშირად, რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები არიან (MDF, 2015). აღნიშნული კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ სიძულვილის ენის, შუღლის გაღვივებისა და შეუწყნარებლობის საფუძველზე ძალადობის წახალისების მხრივ ყველაზე მეტ შემთხვევას ბეჭდვით მედიაში ვხვდებით - 31-ჯერ, რასაც მოსდევს ონლაინმედია 9 შემთხვევითა და სატელევიზიო მედია 4 შემთხვევით.

ასევე, მნიშვნელოვანია, სახალხო დამცველის მიერ მედიის შეფასება 2012 წლის ანგარიშში, რომელშიც ვკითხულობთ - „მედიის დიდი ნაწილი, ტრადიციულად, არა მარტო სიძულვილისა და ქსენოფობიის ტირაჟირებას ახდენდა, არამედ ხშირად თავად გვევლინებოდა რელიგიური შეუწყნარებლობის გამოხატვის წყაროდ (სახალხო დამცველის ანგარიში 2012)“.

ტელევიზიების მიერ მომზადებული სიუჟეტებში ჩანს: - კონფლიქტის ხელოვნური პროვოცირების მცდელობები, აღრეულია ჟურნალისტების შეფასებები და გამოყენებულ წყაროთა კომენტარების შინაარსობრივი მხარე; წყაროთა ბალანსი დაცულია, მაგრამ ნაკლები დრო ეთმობათ თავად უმცირესობების წარმომადგენელთა წარმოჩენას სიუჟეტებში; ჟურნალისტები არ იკვლევენ მიზეზებს და შემოიფარგლებიან მიმდინარე მოვლენებზე წყაროთა კომენტარებით; ხდება ფაქტების პოლიტიკურ ჭრილში განხილვა (MDF; 2013).

ეთნიკური უმცირესობები, ძირითადად, წარმოდგენილები არიან სკანდალური კონტექსტით, ხშირია ქსენოფობიური და დისკრიმინაციული ტერმინების გამოყენება და პირდაპირი ძალადობრივი მოწოდებების შემთხვევები. მასალათა უმრავლესობა ნეგატიურ კონტექსტშია მოქცეული, გამოყენებულია არასწორი ტერმინების და სიძულვილის ენა.

ნაკლებად ხდება პრობლემური საკითხების ანალიზი და მსჯელობები ზედაპირულია. თემებს, ხშირად განაპირობებს პოლიტიკური ფაქტორები („ინტერნიუსი - საქართველო“).

BCG Research-ი 2010 წელს, თვისებრივი კვლევის მეთოდის, - ფოკუს ჯგუფების ჩატარებით ეცადა, - გამოევლინა ეროვნული ან ეთნიკური სახის საკითხების გაშუქებისას მედიაში არსებული ძირითადი პრობლემები; მედიის ინტერესის დონე, - გაეზომა სიხშირე და ხარისხი; მიეღო მედიის შეფასებები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისგან და შეეფასებინა მათი დამოკიდებულებები მედიის მიმართ. რადგან აღნიშნული კვლევა ერთადერთია საქართველოში, რომელიც საქართველოს მაგალითზე საშუალებას გვაძლევს, მეტ-ნაკლებად, წარმოვიდგინოთ, თუ რა ეფექტი აქვს მედიას ადამიანებზე, ამიტომ ნაშრომში სხვა კვლევებთან შედარებით მეტ სივრცეს დავუთმობთ.

BCG Research-მა კვლევა ჩაატარა თბილისის, ახალციხისა და მარნეულის მოსახლეობაში სხვადასხვა ეთნიკური წარმომავლობის ადამიანებთან და სხვადასხვა ასაკობრივ ჯგუფთან, სქესობრივი კვოტების გათვალისწინებით. თითოეულ ჯგუფში მონაწილეობდა 8-10 რესპონდენტი.

კვლევამ აჩვენა, რომ მედია ზედაპირულად აშუქებს თემებს და არ ითვალისწინებს მომხდარი ფაქტების საწყისების წარმოდგენას მედიაში. რესპოდენტები აღნიშნავენ, რომ მედია დიდ დროს უთმობს კომენტარებს და არა უშუალოდ ფაქტების ანალიზს. მედია გრძნობს და განზრახ ახდენს საზოგადოებაში დაძაბულობის გამომწვევი ინფორმაციის ნეგატიურად ტირაჟირებას, რითაც, თამაშობს „წამქეზებლის“ როლს და აღრმავებს კონფლიქტს. ფოკუს ჯგუფის წევრები რეკომენდაციების სახით აღნიშნავენ, რომ მედია ფაქტების გარდა, უნდა აშუქებდეს მათ ადათ-წესებს და ცდილობდეს საზოგადოებაში მათდამი დადებითი დამოკიდებულების შექმნას.

„ინტერნიუსი - საქართველო“ 2010 წლიდან აქვეყნებს კვარტალურ ანგარიშს და აკვირდება, თუ როგორ შუქდება ეთნიკური, რელიგიური და სექსუალური უმცირესობები პრესაში. ანგარიში მიზნად ისახავდა ქართულ პრესაში ეთნიკური, რელიგიური, სექსუალური

უმცირესობების მიმართ სიძულვილის ენის გამოყენების გამოვლენას. ავტორები კვლევის მეთოდად იყენებენ რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის მეთოდებს.

მათ შეისწავლეს 12 ადგილობრივი ბეჭდური გამოცემა, რის შედეგადაც, გამოვლინდა, რომ ეთნიკური უმცირესობები, ძირითადად, წარმოდგენილები არიან სკანდალური კონტექსტით, ხშირია ქსენოფობიური და დისკრიმინაციული ტერმინების გამოყენება და პირდაპირი ძალადობრივი მოწოდებების შემთხვევები. მასალათა უმრავლესობა ნეგატიურ კონტექსტშია მოქცეული, გამოყენებულია არასწორი ტერმინების და სიძულვილის ენა. ნაკლებად ანალიზდება პრობლემური საკითხები და მსჯელობები ზედაპირულია. თემებს ხშირად განაპირობებს პოლიტიკური ფაქტორები.

ასევე, მნიშვნელოვანი შედეგები იკვეთება 2013 წელს “მედიის განვითარების ფონდის (MDF)” მიერ განხორციელებულ მედიამონიტორინგში, რომელიც სიძულვილის ენისა და დისკრიმინაციული გამოხატვის გამოვლენის მიზნით ჩატარდა. საკვლევ პერიოდად აღებულია 15 აპრილი -15 აგვისტო, ხოლო საკვლევ მეთოდებად გამოყენებულია რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის მეთოდები. MDF-ის დაკვირვების ობიექტი იყო 6 ბეჭდური გამოცემა და 6 სატელევიზიო არხის დღის მთავარი საინფორმაციო გამოშვებები და ტოქ-შოუები.

კვლევის შედეგად, გამოვლინდა, რომ ტელევიზიების მიერ მომზადებული სიუჟეტებში - *„ჩანს კონფლიქტის ხელოვნური პროვოცირების მცდელობები, აღრეულია ჟურნალისტების შეფასებები და გამოყენებულ წყაროთა კომენტარების შინაარსობრივი მხარე; წყაროთა ბალანსი დაცულია, მაგრამ ნაკლები დრო ეთმობათ თავად უმცირესობების წარმომადგენელთა წარმოჩენას სიუჟეტებში; ჟურნალისტები არ იკვლევენ მიზეზებს და შემოიფარგლებიან მიმდინარე მოვლენებზე წყაროთა კომენტარებით; ხდება ფაქტების პოლიტიკურ ჭრილში განხილვა“.*

უახლესი კვლევა, რომელიც მეტ-ნაკლებად, რელიგიური საკითხების გაშუქების სპეციფიკას ასახავს ქართულ მედიაში, კვლავ „მედიის განვითარების ფონდის (MDF)“ ეკუთვნის და 2016 წელს ჩატარდა. მკვლევარებმა იკვლიეს სიძულვილის ენა მედიაში და

გამოკვეთეს რელიგიური ნიშნით დისკრიმინაციის შემთხვევები საზოგადოების წევრი სხვადასხვა სტატუსის მქონე ადამიანთა მხრიდან. როგორც შედეგები გვიჩვენებს, მედიაში დაფიქსირდა დისკრიმინაციის 71 შემთხვევა, რომელთაგან თავად მედიის წარმომადგენლების მხრიდან 16 შემთხვევა დაფიქსირდა. როგორც შედეგებიდან ირკვევა, მედია არა მარტო ხელს უწყობს რესპოდენტების მხრიდან გამოხატულ სიძულვილის ენისა და დისკრიმინაციული დამოკიდებულებების ტირაჟირებას, არამედ, თავადაც გამოხატავს უარყოფით დამოკიდებულებებს რელიგიური ჯგუფების მიმართ.

1.4. თეორიული ჩარჩო - ფრეიმინგის თეორია

ფრეიმინგი საუკეთესო საშუალებაა, იმის დასაწახად და აღსაწერად, თუ რამდენად ძლიერი ეფექტი შეიძლება ჰქონდეს ტექსტს. ფრეიმინგი არის ზუსტი გზა იმის შესასწავლად, თუ როგორ გადაეცემა ადამიანს მესიჯები კომუნიკაციის პროცესში და რა გავლენას ახდენენ საჯარო გამოსვლები, სიტყვები, სიუჟეტები, რომანები ადამიანის ცნობიერებაზე (Robert M. Entman-p.51-52).

„ფრეიმი“ ინგლისური სიტყვაა და მნიშვნელობათა ფართო წრეს მოიცავს. ფრეიმის ლექსიკოლოგიური ეკვივალენტია - ჩარჩო, სქემა, გეგმა, შაბლონი. ირვინ გოფმანი წერდა, რომ ფრეიმი არის გარკვეული სქემა, რომელიც ადამიანებს ეხმარება სტრუქტურირებული სახით აღიქვას გარკვეული სახის ინფორმაცია (Goffman., 2015).

ფრეიმინგის დროს, აღვწერთ, თუ როგორაა მოვლენა გაშუქებული, რა ფაქტებზეა ყურადღება გამახვილებული და რომელი უგულვებელყოფილი, რა ინფორმაციას გადმოგვცემს ვიზუალური გაფორმებები, როგორია სიტყვების კონტექსტი (Melvin L. DeFleur).

დენის მაკკუაილი (DenisMcQuail's) ციტირებს და იზიარებს გოლდმანის შეხედულებას, რომ ფრეიმი საჭიროა, რათა მოვახდინოთ გამოცდილების ან ინფორმაციის ფრაგმენტული საკითხების ორგანიზება. ჟურნალისტურ კონტექსტში, ამბები მოცემულია მნიშვნელობათა გათვალისწინებით, რამდენიმე კონკრეტული „ახალის ამბების ღირებულებების“ დამოწმებით, რომელიც აკავშირებს ერთ მოვლენას სხვა, მსგავს მოვლენებთან (Goffman, 1974).

მეცნიერები ფრეიმს რამდენიმე მიმართულებით შეისწავლიან, - ფრეიმი, როგორც დამოკიდებული ცვლადი (dependentvariable) და ფრეიმი, როგორც დამოუკიდებელი ცვლადი (independentvariable). მეცნიერები ფრეიმებს განიხილავენ როგორც „შენობის ჩარჩოს (framebuilding)“. ორივე შემთხვევაში, მათთვის ფრეიმინგის შესწავლის საგანია, თუ როგორ ჩნდება ფრეიმები სოციალურ დისკურსში და როგორია სხვადასხვა ფრეიმის მიღება სოციალურ ელიტებსა და ჟურნალისტებში. ასევე, ფრეიმინგი ხშირად განიხილება, როგორც ე.წ. „ჩარჩო გარემოში (framingsetting)“, ეს მიდგომა შეისწავლის ფრეიმების ზეგავლენას საზოგადოებაზე, უფრო ზუსტად კი, ფრეიმების ეფექტს აუდიტორიაზე (DavidTewksbury; Dietram A. Scheufele; 2009-გვ.22).

მედიას არ შეუძლია გააშუქოს ყველა ისტორია, ამიტომ ის არჩევს თავისი აზრით, საზოგადოებისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანს, ახარისხებს და გადასცემს აუდიტორიას. მაგრამ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ აუდიტორიამდე მიღწეული მასალა, არამედ ის, თუ როგორაა კონკრეტული ინფორმაცია წარმოჩენილი (Melvin L. DeFleur).

მაკკუაილის (DenisMcQuail's, 2005) თქმით, ჟურნალისტებში ფრეიმების არჩევის დროს ჩნდება გაუთვალისწინებელი მიკერძოებულობა ფაქტების მიმართ, რადგან ისინი თავად წყვეტენ, რაზე გაამახვილებენ ყურადღებას და ისინი უხვევენ სუფთა „ობიექტურობიდან“. იგი იმეორებს ენტმანის (Entman,1993) მოსაზრებას, სადაც ის ამბობდა, რომ „ჟურნალისტები ფრეიმების სახით ფორმირებას უწევენ ადამიანების აზრებს“. ფრეიმები, ასევე, იმაზეც ახდენენ ზეგავლენას, თუ როგორ ინტერპრეტირებას მიანიჭებენ ადამიანები სხვადასხვა ინფორმაციას (Entman, 2007).

ჩონგისა და დრაკმანისთვის ფრეიმინგის თეორია საკითხის სხვადასხვა მხრიდან ჩვენებისა და დანახვის საშუალებას იძლევა რასაც ღირებულებებსა და სადაო საკითხებზე შეუძლია გავლენის მოხდება (Chong and Druckman, 2007).

ფრეიმინგი აუდიტორიაზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალებაა. ფრეიმები განსაკუთრებით კარგად მოქმედებს მაშინ, როცა აუდიტორია კარგად არ იცნობს საკითხს. ასეთ შემთხვევაში ის ბოლომდე ენდობა მედიას და მთლიანად მის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციაზე დამოკიდებული, რადგან ფრეიმინგი წარმოადგენს კონკრეტულ ფაქტებს და უკუაგდებს სხვებს, შესაბამისად, განისაზღვრება რა არის მნიშვნელოვანი და რა არა. (DeFleur, 2008). ფრეიმინგი ნადვილად მედიის ძალაუფლების ერთ-ერთი წყაროა. ის გავლენას ახდენს ადამიანის აზრებზე, წარმოაჩენს კონკრეტულ ფაქტებსა და ღირებულებებს და უკუაგდებს სხვებს.

თუმცა, ფრეიმების ეფექტი ახალ ამბებში მხოლოდ ასოციაციების პირდაპირ ჩვენებაზე არაა დამოკიდებული. თუ როგორი იქნება ფრეიმინგის ეფექტი, ამას მნიშვნელოვნად განაპირობებს კულტურული კონტექსტი, ნორმები და ფასეულობები. (Jennings Bryant and Mary Beth Oliver; 2009).

ჯემისონი და ვალდმენი (2003) წერენ: - *“ფრეიმები გვეუბნებიან რა არის მნიშვნელოვანი, რაზე უნდა ვისაუბროთ და ვიკამათოთ. ჟურნალისტები ფრეიმების მეშვეობით ფორმირებას უწევენ ადამიანების აზრებს (Melvin L. DeFleur – Mass Communication Theories: Explaining Origins, Processes, and Effects; 2008)“.*

ფრეიმს კომუნიკაციაში ორი მნიშვნელობით განიხილავენ: მედიის ფრეიმებად და მიმღების ინდივიდუალურ ფრეიმებად (KinderandSanders; 1990). გიტლინის (Gitlin; 1980) თანახმად, მედიის მიერ მიწოდებულ ფრეიმებს უსიტყვოდ, გაუაზრებლად იღებს და ეყრდნობა ის ნაწილი, რომელსაც არასაკმარისი ცოდნა აქვს. ამ მოსაზრებას ეთანხმება ენტმანიც (Entman; 1991) და ამბობს, რომ ფრეიმების მიღება დამოკიდებულია ინდივიდის „ინფორმაციის დამუშავების სქემაზე (Framing as a Theory of Media Effects, 1999, Dietram A. Scheufele)“.

ფრეიმინგი არის პროცესი, რომელიც გავლენას ახდენს და ორიენტირებს ადამიანის შეხედულებებზე კონკრეტული საკითხის მიმართ ან უბიძგებს კონკრეტული შეხედულებებისკენ. (Dennis Chong and James N. Druckman,) ფრეიმინგის საზოგადოებაზე გავლენის ორ განზომილებას გამოჰყოფენ, პირველი როცა ფრეიმის გავლენა დამოკიდებულია მიმღების ინდივიდუალურ მახასიათებლებზე და მეორე - იმ სიტუაციურ ფაქტორებზე, რომლის წინაშეც მიმღები დგას. ავტორების მოსაზრებით, ფრეიმები „ქმნიან ყოველდღიურობას (Tuchman; 1978)“ კომუნიკაციის პროცესში და განაპირობებენ აუდიტორიის დამოკიდებულებებსა და ქცევებს (Dennis Chong and James N. Druckman, გვ.109).

რაიანი, ცარაჯი და მეინჰოფერი (Ryan, Caragee, and Mainhofer, 2001) აღნიშნავენ, რომ ჟურნალისტის მიერ გამოყენებული ფრეიმები არ არსებობს პოლიტიკურ და კულტურულ ვაკუუმში. მათზე ზეგავლენას ახდენენ სპონსორები, პოლიტიკური და კორპორატიული ელიტა, სოციალური მოძრაობები. ყველა ეს მხარე ცდილობს თავისთვის სასარგებლო ფრეიმები შესთავაზოს მედიას. სწორედ ამიტომ, ისევე, როგორც სელექციისას, ფრეიმების შერჩევისას არსებობს გარკვეული კონკურენცია. ერთი მოვლენა შესაძლოა ბევრი ფრეიმით გაშუქდეს და ჟურნალისტმა უნდა ამოირჩიოს, რომელია უფრო შესაფერისი შინაარსის მიმწოდებელი. ინტერესთა ჯგუფები სწორედ ამ ეტაპზე ცდილობენ გავლენა მოახდინონ მედიაზე და მათთვის სასურველი ფრეიმით გაშუქდეს ამბავი.

ჯენიფერ ბრაიენი და მერი ბეტ ოლივერი ფრეიმინგის ეფექტზე საუბრისას აღნიშნავენ, რომ თუკი საზოგადოებაში უკვე არსებობს ის ფრეიმები, რასაც ახალ ამბავში ჟურნალისტი ნათლად წარმოადგენს, ასეთ შემთხვევებში, ახალ ამბავში ასახულ ფრეიმებს აუდიტორიაზე ეფექტის მოხდენა შეუძლია. მაგრამ თუკი, აუდიტორიაში ჯერ არ არსებობს ასოციაციები, ამ შემთხვევაში, ახალ ამბავში წარმოდგენილი ფრეიმები საზოგადოებაში აყალიბებენ ასოციაციებს მოვლენებს შორის (2009). ამავე აზრს იზიარებს დრაკმანი, როცა ამბობს, რომ - „*რა თქმა უნდა, კომუნიკაციის პროცესში ფრეიმინგი, ხშირ შემთხვევაში,*

თამაშობს მნიშვნელოვან როლს მოსაზრებების ჩამოყალიბებაში (James N. Druckman; 2002; გვ.228)“.

დრაკმანი ამბობს, რომ ფრეიმინგის ეფექტი მაშინ უნდა გამოვიყენოთ, როდესაც აღვწერთ რაიმე საკითხს ან მოვლენას. ფრეიმების ეფექტის გამოყენებით აუდიტორიის ყურადღებას ვამახვილებთ განსახილველი საკითხის მიმართ და ვქმნით გარკვეულ მიკუთვნებულობას. მიკუთვნებულობის განცდას ფრეიმების საშუალებით ვახდენთ, რითაც კონკრეტული პიროვნებები კონკრეტულ საკითხზე ფოკუსირდებიან და იწყებენ მოსაზრებების ფორმირებას (N. Druckman; ნოემბერი 2001)

თავი II. კვლევის დიზაინი

ნაშრომში გამოყენებული ლიტერატურის, კვლევების, ანგარიშებისა და მედიამონიტორინგის შედეგების ანალიზის შემდგომ ჩამოყალიბდა კვლევის ამოცანა.

2.1. კვლევის მიზანი:

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ონლაინმედიაში რელიგიური უმცირესობების მიმართ გამოვლენილი ფრეიმების შესწავლა და ასევე, ამ ფრეიმების მიმართ ონლაინმედიის მომხმარებლების მხრიდან დამოკიდებულებებისა და განწყობების გამოვლენა. კვლევაში ფრეიმინგის ეფექტების თეორიიდან გამომდინარე, საშუალება მოგვეცა, გვევარაუდა, რა გავლენას ახდენს ონლაინმედიის პუბლიკაციებში წარმოდგენილი ფრეიმები მკითხველის განწყობა-დამოკიდებულებებსა და შეხედულებებზე.

საკვლევი კითხვები:

- ✓ **RQ1:** რა ფრეიმებს იყენებს ონლაინმედია რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებისას?
- ✓ **RQ2:** რა ფორმით აღწევს ფრეიმები ონლაინმედიის მომხმარებელამდე და როგორ რეაგირებს სოციალური ქსელის მომხმარებელი მედიის ფრეიმებზე?
- ✓ **RQ3:** რამდენად სიღრმისეულად ასახავს ონლაინმედია რელიგიური შეუწყნარებლობის ფაქტებს და ხომ არ აქვს გაშუქებას მოვლენური ხასიათი?
- ✓ **RQ4:** თამაშობს თუ არა ონლაინმედია მედიატორის როლს დისკუსიებისა და კონფლიქტების მშვიდობიანად მოგვარების პროცესში და რამდენად ინტერესდება რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა კულტურული და სოციალური დიალოგის ხელშეწყობით?

კვლევის ჰიპოთეზა:

- ✓ **RH1:** რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებისას, ჟურნალისტები პრობლემებს განიხილავენ პოლიტიკური ფრეიმებით და მათი ყურადღების მიღმა რჩება მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები.

- ✓ **RH2:** ჟურნალისტები ახდენენ სიმულვილის ენის ტირაჟირებას, რითაც ხელს უწყობენ ქსენოფობიური დამოკიდებულებების გაღვივებას საზოგადოებაში.
- ✓ **RH3:** მედიის ინტერესს არ წარმოადგენს საზოგადოებაში რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა კულტურული და სოციალური დიალოგის ხელშეწყობა.

2.2. კვლევის მეთოდოლოგია:

კვლევის ძირითად მეთოდად გამოყენებულია სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზი. აღნიშნული მეთოდი შეირჩა რელევანტურობის გამო, რადგან სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზი, თვის მხრივ, გულისხმობს კვლევაში როგორც რაოდენობრივ, ასევე, თვისებრივ მიდგომებს. სახელმძღვანელოში, - „ფსიქოლოგიის კვლევის მეთოდები“, ვკითხულობთ: - „სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზი მასალის ელემენტებს შორის კავშირების დადგენას გულისხმობს. ამისათვის განხილული უნდა იქნას მასალის როგორც რაოდენობრივი, ასევე თვისებრივი ასპექტები. სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზი იგივე საშუალებებს იყენებს, რასაც რაოდენობრივი. თუმცა, აქ დამატებით საჭიროა ერთეულების დამაკავშირებელი წესების გამოყენება, რაც დიდადაა დამოკიდებული კვლევის მიზნებზე“.²⁷

შესაბამისად, სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზის მეშვეობით შევძელით რაოდენობრივი მონაცემების შეგროვება და ამ მონაცემების თვისებრივი ანალიზი, რაც დაგვეხმარა, გაგვეანალიზებინა, თუ რა ინტენსივობით (პუბლიკაციების რაოდენობა, კომენტარების რაოდენობა, სიხშირე) შუქდება რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხები ონლაინმედიაში და, მეორე მხრივ, გამოგვეკვეთა გაშუქებისას გამოვლენილი კონკრეტული ტენდენციები. შესწავლილი მასალის ანალიზისას, დავეყრდენით ფრეიმინგის თეორიას.

სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზის, როგორც კვლევის მეთოდის უარყოფით მხარედ, შეიძლება ჩაითვალოს დროის ფაქტორი, რადგან აღნიშნული მეთოდის გამოყენებით პუბლიკაციაზე დაკვირვება დიდ დროს საჭიროებს, თუმცა, უნდა აღინიშნოს ჩვენ მიერ

²⁷ფსიქოლოგიის კვლევის მეთოდები, თბილისი 2004. ნინო ჯავახიშვილი - გვ.28-29

შერჩეულ კვლევის მეთოდის დადებითი მხარეც, რაც გამოქვეყნებული მასალის სიღრმისეული ანალიზის შესაძლებლობას იძლევა.

ვინაიდან მონაცემთა კომპიუტერული ანალიზი მოითხოვს, რომ შეკითხვებზე პასუხები რიცხობრივ მაჩვენებლებში იყოს გადაყვანილი, კითხვარის შედგენისთანავე მოვახდინეთ მისი კოდირება, ანუ, - შეკითხვების შესაბამისი ციფრობრივი მნიშვნელობა მივანიჭეთ. შევქმენით კოდების წიგნი და პროცედურული წესების დაცვით გავაანალიზეთ მონაცემთა დამუშავების სპეციალური პროგრამა SPSS-ის საშუალებით. სტრუქტურული კონტენტ-ანალიზისთვის განკუთვნილი კოდირების წიგნის შედგენისას, წინასწარ განისაზღვრა, თუ რა სახის რაოდენობრივი მონაცემების შეგროვება იქნებოდა საჭირო შემდეგში, მათ საფუძველზე თვისობრივი ანალიზის ასაგებად. განსაკუთრებული ყურადღება გავამახვილეთ სოციალური ქსელებში სტატიის გაზიარება-მოწონებების რაოდენობრივ მონაცემებსა და კომენტარებზე. კვლევისას შევისწავლეთ და გავაანალიზეთ კომენტარები, რამაც საშუალება მოგვცა, გვევარაუდა, რა გავლენას ახდენს ონლაინმედიის პუბლიკაციებში წარმოდგენილი ფრეიმები მკითხველის განწყობა-დამოკიდებულებებსა და შეხედულებებზე.

- **ჟანრი:** ჩვენ მიერ გაანალიზებული ჟურნალისტური პუბლიკაციები დაყვავით ჟანრობრივად - სტატია, ინტერვიუ, ნიუსი, ბლოგი. ჟანრობრივად დაყოფამ მოგვცა შესაძლებლობა, დაგვედგინა, თუ რამდენად მრავალფეროვან პროდუქტს სთავაზობს ონლაინმედია აუდიტორიას, რამდენად ინტერესდება მოვლენების ანალიზით. რამაც აჩვენა ტენდენცია, - გამოცემები შემოიფარგლებიან მოკლე ნიუსის ტიპის ინფორმაციის გავრცელებით, თუ სიღრმისეულად განიხილავენ საკითხს.
- **წყაროები:** წყაროები დაყვავით უსულო და სულიერ წყაროებად. სულიერ წყაროებად მოვიაზრეთ რესპოდენტები, ხოლო უსულო წყაროებად - ანგარიშები, კვლევები, განცხადებები, სოციალური ქსელში გამოქვეყნებული სტატუსები, კანონპროექტები, საჯარო რეესტრის მონაცემები და სხვა. მსგავსი დაყოფა, დაგვეხმარა იმის გაანალიზებაში, - სიღრმისეულად უდგებიან ჟურნალისტები

საკითხის შესწავლას თუ მხოლოდ რესპოდენტების კომენტარებით შემოიფარგლებიან. ასევე, დავაკვირდით წყაროთა კომპეტენტურობას თემის მიმართ, მხარეთა ბალანსსა და წყაროთა მრავალფეროვნებას.

- **მულტიმედია:** მასალები რაოდენობრივად დავყავით იმის მიხედვით, იყენებდნენ თუ არა მულტიმედია პროდუქტს (ვიდეო, აუდიო, ფოტო, ინფოგრაფიკა, დიაგრამა) ჟურნალისტები. რაოდენობრივი მონაცემი დაგვეხმარა იმის გაანალიზებაში, თუ რამდენად მიჰყვებიან ჟურნალისტები თანამედროვე ტექნოლოგიებს და რა სიხშირით სთავაზობენ ინფორმაციას დამატებითი ვიზუალური ეფექტებით. ასევე, დაკვირვების შედეგად, გავანალიზეთ, თუ რა ფრეიმები იკითხებოდა ვიდეო, აუდიო და ფოტო პროდუქტში.
- **ტონი:** მასალებში ჟურნალისტის ტონის შესასწავლად გამოვყავით სამი ძირითადი სახე - პოზიტიური, ნეგატიური, ნეიტრალური. პოზიტიურ ტონად შევაფასეთ პუბლიკაციები, რომელშიც ჟურნალისტი რესპოდენტის ან მოვლენის მიმართ გამოხატავს დადებით დამოკიდებულებას, მიკერძოებულია, ტენდენციურია. უარყოფით ტონად შევაფასეთ მასალები, სადაც ჩანს ჟურნალისტის უარყოფითი განწყობები (არა კრიტიკული) რესპოდენტების ან მოვლენების მიმართ; თუკი ჟურნალისტი იყენებს სიძულვილის ენას ან ახდენს მის ტირაჟირებას და მასალაში არ ემიჯნება რესპოდენტის დისკრიმინაციულ პოზიციას. ნეიტრალურ ტონად შევაფასეთ მასალები, სადაც ჟურნალისტი იცავს ობიექტურობის პრინციპს, არ გამოხატავს საკუთარ განწყობებს (ნეგატიური, პოზიტიური) რესპოდენტის ან მოვლენის მიმართ. პუბლიკაციების ტონის მიხედვით შესწავლამ საშუალება მოგვცა, დაგვედგინა, თუ რამდენად ნეიტრალურია ჟურნალისტი მასალის მომზადებისას და ასევე, დაგვედგინა კავშირი ჟურნალისტის განწყობებსა და იმ ფრეიმებს შორის, რომელსაც იგი მომზადებულ მასალაში იყენებს.
- **ფრეიმები:** იმის დასადგენად, თუ ძირითადად რა ფრეიმებს იყენებენ ჟურნალისტები რელიგიური უმცირესობების გაშუქებისას, მასალები მივაკუთვნეთ წინასწარ შემუშავებულ მიმართულებებს:

- პოლიტიკური;
 - ეკონომიკური;
 - სოციალური;
 - კულტურული;
 - სამართალი;
 - ტერორიზმი;
 - აღმსარებლობა.
- **აქტუალობა:** იმის დასადგენად, თუ რამდენად აქტუალურია თემა და კონკრეტულად, რომელი ფრეიმით გაშუქებული მასალა წარმოადგენს აუდიტორიისთვის საინტერესო საკითხს, შევისწავლეთ მასალებში სოციალური ქსელების მოწონება-გაზიარების რაოდენობრივი მაჩვენებლებისა და კომენტარების ველი.

კომენტარები: ონლაინ გამოცემების პლატფორმიდან გამომდინარე, საშუალება გვქონდა, გაგვეანალიზებინა, რა გავლენას ახდენს ონლაინმედიის პუბლიკაციებში წარმოდგენილი ფრეიმები მკითხველის განწყობა-დამოკიდებულებებსა და შეხედულებებზე, რისთვისაც დავაკვირდით ონლაინ გამოცემების კომენტარების ველს. საჭიროა, განიმარტოს კომენტარებთან დაკავშირებული სპეციფიკა. ონლაინმედიაში გამოქვეყნებული პუბლიკაციის მოწონება/გაზიარება ფუნქციითა და ასევე, კომენტარების ველით სარგებლობისთვის, ტექნიკურად აუცილებელი წინაპირობაა, რომ მკითხველმა სოციალური ქსელის - facebook-ის საშუალებით გაიაროს ავტორიზაცია. მხოლოდ აღნიშნული პროცედურის შემდეგ ეძლევა მკითხველს შესაძლებლობა, დატოვოს კომენტარი. შესაბამისად, მონაცემებში, რომელსაც კვლევის შედეგებში ვეყრდნობით, აღნიშნული სოციალური ქსელის მომხმარებლები განიხილებიან.

საკვლევი მასალა / საკვლევი პერიოდი:

სახალხო დამცველის მიერ ბოლო წლების მანძილზე გამოქვეყნებული ანგარიშების მიხედვით - *„ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების მიმართ დისკრიმინაციისა და*

ქსენოფობიური დამოკიდებულებების გამოვლენის ფაქტები ხშირია“²⁸, მათ შორის, თავად პოლიტიკოსების მხრიდან, რაც საზოგადოებისათვის, შესაძლოა, უარყოფითი მესიჯები აღმოჩნდეს და განაპირობოს მათი ქცევა. ხშირ შემთხვევაში, პოლიტიკოსების განცხადებების საყვირი, სწორედ, მედიაა. თუ რა ფრეიმებში მოაქცევს მედია ახალ ამბებს და რა განვითარებას მისცემს მიმდინარე მოვლენებს, ეს მთლიანად მედიაზეა დამოკიდებული.

რადგან მედია დიდ როლს თამაშობს საზოგადოებაში სტერეოტიპების დამკვიდრება-გავრცელებაში, მნიშვნელოვანია იმის შესწავლა, კონკრეტულად, რა ფრეიმებით ახერხებს ამას ონლაინმედია, რომელსაც სოციალურ ქსელებში გავრცელების დიდი არეალი აქვს. ამიტომაც, კვლევის მიზანია, გამოვლენილი ფრეიმების შესწავლა და ასევე, ონლაინმედიის მომხმარებლების მხრიდან დამოკიდებულებებისა და განწყობების გამოვლენა.

ნაშრომი ეფუძნება ორი ონლაინ გამოცემის - liberali.ge და netgazeti.ge - ანალიზს. საკვლევ ობიექტად ონლაინმედია შეირჩა, რადგან ონლაინ სივრცე ერთ-ერთი ყველაზე ხელმისაწვდომი და სწრაფი საშუალებაა ინფორმაციის გასავრცელებლად, საკუთარი მოსაზრების გამოსახატავად. ონლაინმედია საშუალებას იძლევა, გაიზომოს თემის აქტუალობა - რაც აისახება სოციალური ქსელების მოწონება/გაზიარების მაჩვენებელში. ასევე, ონლაინმედიის პლატფორმიდან გამომდინარე, ფრეიმინგის ეფექტების თეორიის გამოყენებით, საშუალება მოგვეცა, გვევარაუდა, რა გავლენას ახდენს ონლაინმედიის პუბლიკაციებში წარმოდგენილი ფრეიმები მკითხველის განწყობა-დამოკიდებულებებსა და შეხედულებებზე, რაც გამოცემების კომენტარების ველში აისახება.

liberali.ge და netgazeti.ge წარმოადგენენ ონლაინ გამოცემებს, რომლებიც სისტემატურად ამზადებენ პუბლიკაციებს ადამიანის უფლებებისა და მათ შორის, რელიგიური უმცირესობების თემაზე. ორივე გამოცემას ახასიათებს ჩვენ მიერ შერჩეული თემისადმი

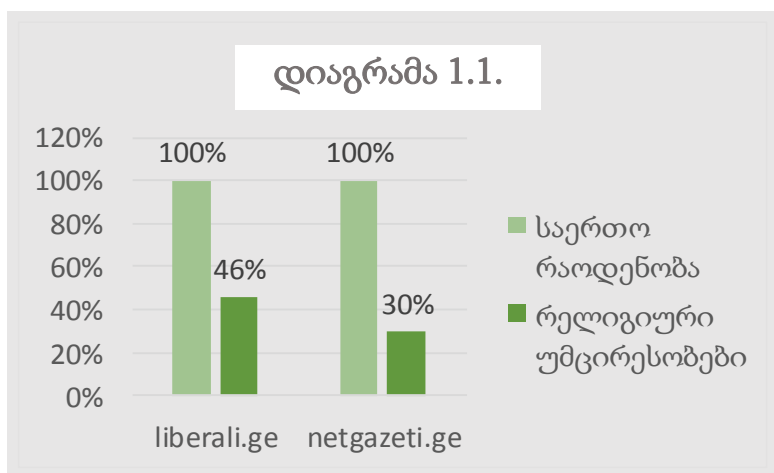
²⁸ 2016 წლის ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის შესახებ ანგარიში - <http://www.ombudsman.ge/ge/reports/specialuri-angarishebi/2016-wlis-adamianis-uflebata-da-tavisuflebata-dacvis-sheaxeb-angarishi.page>

ინტერესი და მოვლენების გაშუქების თანმიმდევრულობა, შესაბამისად, რელიგიური თემატიკით დაინტერესებული აუდიტორიისთვის, აღნიშნული მედიასაშუალებები ობიექტური ინფორმაციის მიღების წყაროს წარმოადგენენ.

საკვლევ პერიოდად შეირჩა განვლილი ერთი წელი - 2016 წლის პირველი იანვრიდან 2016 წლის 31 დეკემბრამდე. ჩვენთვის საინტერესო იყო დროის ხანგრძლივი მონაკვეთის შესწავლა, რათა საშუალება გვქონოდა, დავკვირვებოდით მედიასაშუალებების ინტერესთა სფეროს როგორც კონფლიქტური სიტუაციების, ისე მშვიდი პერიოდის განმავლობაში. შედეგებმა მოგვცა საშუალება, დაგვენახა, როგორი ტენდენცია იკვეთება ონლაინმედიაში, როგორც კონფლიქტური სიტუაციების პერიოდში, ასევე - საზოგადოდ.

თავი III. კვლევის შედეგები

ერთწლიანი (01.01.2016-31.12.2016) საკვლევო პერიოდის განმავლობაში ონლაინგამოცემა liberali.ge-მ რელიგიურ თემატიკაზე სულ 336 პუბლიკაცია გამოაქვეყნა, რომლიდანაც რელიგიური უმცირესობათა საკითხებს 155 მათგანი დაეთმო, netgazeti.ge-ის მიერ

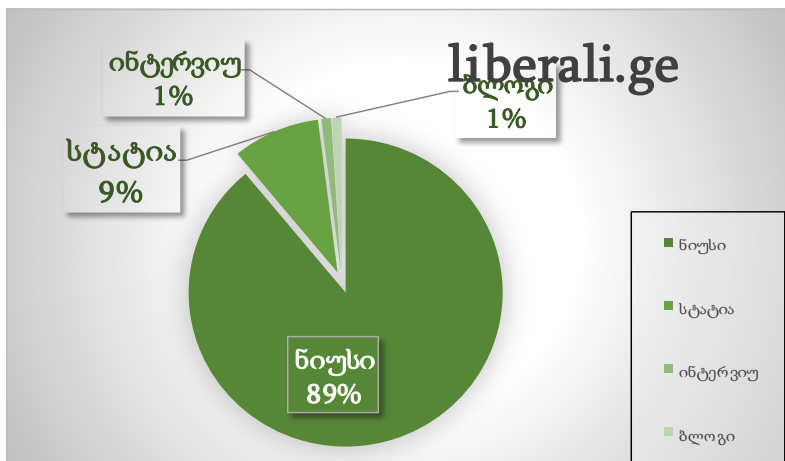

რელიგიურ თემაზე მომზადებული 432 პუბლიკაციიდან კი, რელიგიური უმცირესობები 132 მათგანში აისახა. პროცენტულად შედეგები ასე გადანაწილდა - 2016 წელს liberali.ge-ის მიერ რელიგიურ თემაზე გამოქვეყნებული მასალებიდან რელიგიურ უმცირესობები 46%-ში

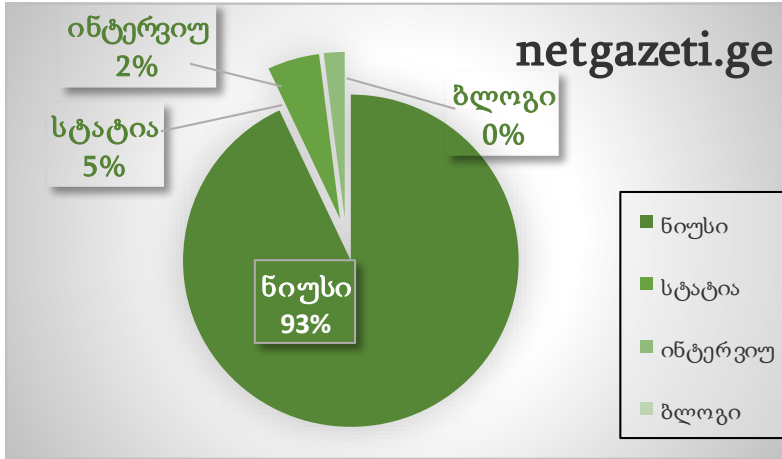
აისახა, netgazeti.ge-ს მაგალითზე - 30%-ში (იხ. დიაგრამა 1.1.).

კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ ჩვენ მიერ შერჩეული ონლაინმედიასაშუალებებში რელიგიური უმცირესობების საკითხზე გამოქვეყნებული პუბლიკაციების ძირითადი ნაწილი ნიუსის ჟანრისაა. შემდეგ მას რაოდენობრივად მოსდევს სტატია, ინტერვიუ და ბლოგს - ბლოგი. liberali.ge-ზე რელიგიურ უმცირესობებზე მომზადებული 155 პუბლიკაციიდან 138 ნიუსი, 15 სტატია, ერთი ინტერვიუ და ერთი ბლოგი გამოქვეყნდა. ხოლო netgazeti.ge-ს შემთხვევაში: 132 მასალიდან 7 სტატია, 2 ინტერვიუ და 123 ნიუსი (იხ.

დიაგრამა 1.2./დიაგრამა 1.3.).

დიაგრამა 1.2.

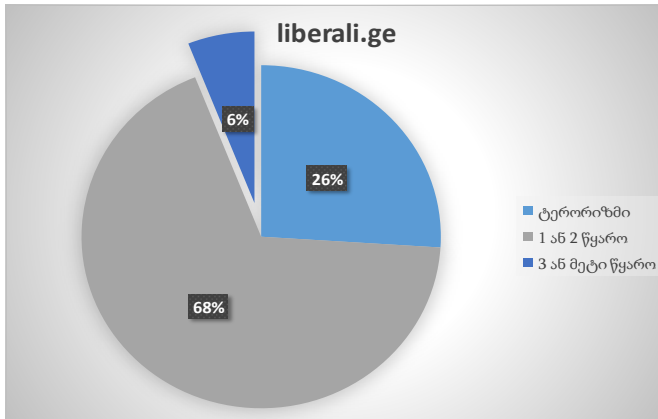

დიაგრამა 1.3.

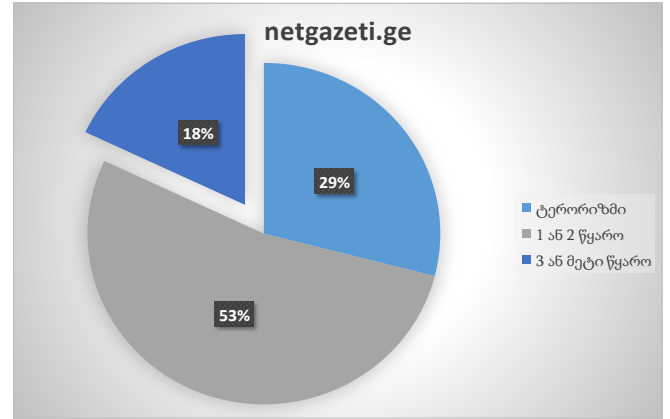
3.1. წყაროები

რადგან პროფესიული სტანდარტის მიხედვით, ჟურნალისტს ბალანსისა და ობიექტურობის დასაცავად მინიმუმ სამი წყაროს გამოყენება ევალება, პუბლიკაციები დავყავით ორ ჯგუფად. პირველ ჯგუფში მოხვდა ის მასალები, რომელშიც გამოყენებული იყო ერთი ან ორი წყარო, მეორე ჯგუფში კი - სამი და მეტი წყარო. სიუჟეტში გამოყენებული წყაროების რაოდენობის დადგენა დაგვებმარა ონლაინმედიის ობიექტურობისა და ბალანსის ხარისხის დადგენაში. მსგავსმა დაყოფამ, გამოავლინა ტენდენცია, რომ ჟურნალისტები, უმრავლესად, ეყრდნობიან ერთ წყაროს. liberali.ge-ს პუბლიკაციებიდან, წყაროთა ბალანსი (3 ან მეტი წყარო) მხოლოდ 9 პუბლიკაციაში იყო დაცული, მათგან უმრავლესობა სტატიის ჟანრისაა. მასალების დანარჩენი ნაწილი 1 ან 2 წყაროს ეყრდნობა. netgazeti.ge-ს შემთხვევაში - წყაროთა ბალანსი 24 მასალაში იყო დაცული. გამოცემა, ძირითადად, 2 წყაროზე დაყრდნობით აქვეყნებდა მასალას. უნდა აღინიშნოს, რომ რელიგიურ უმცირესობებზე მომზადებული მასალიდან, ორივე გამოცემაში დიდი ნაწილი უჭირავს ტერორიზმის გაშუქებას, რა დროსაც, ორივე ონლაინ გამოცემა უცხოური სააგენტოების ინფორმაციას ეყრდნობა, რაც განაპირობებს წყაროთა სიმცირეს. სრული სურათის დასანახად, მასალები, რომლებიც ტერორიზმს ეხებოდა, გამოვყავით მთლიანი რაოდენობრივი მონაცემისგან. ტერორიზმის თემაზე liberali.ge-ზე 41

მასალა, netgazeti.ge-ზე კი 39 მასალა გამოქვეყნდა. წყაროთა სიხშირე და ბალანსი პროცენტულად ასე გამოიყურება (იხ. დიაგრამა 1.4./დიაგრამა 1.5.):

დიაგრამა 1.4.

დიაგრამა 1.5.

წყაროებზე დაკვირვების შედეგად, გამოვლინდა, რომ რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებისას, წყაროები, რომელსაც ონლაინ გამოცემები ეყრდნობიან, ძირითადად, არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, მათი განცხადებები, ანგარიშები და კვლევებია. შემდეგ მათ რაოდენობრივად მიჰყვებიან პოლიტიკოსები, სასულიერო პირები, რელიგიური უმცირესობები, სხვა (საზოგადოების წარმომადგენლები - პოეტი, ფილოლოგი, პროფესორი, ადვოკატი და ა.შ.). ანალიზის შედეგებმა ცხადყო, რომ liberali.ge-ზე გამოქვეყნებული 114 მასალიდან (ტერორიზმის თემის გარეშე) 42 მათგანი მხოლოდ არასამთავრობო ორგანიზაციების, სახალხო დამცველისა და სხვადასხვა სახელმწიფო უწყების მიერ გავრცელებულ განცხადებებს, კვლევებსა და ანგარიშებს მოიცავდა. netgazeti.ge-ის შემთხვევაში კი ამ კუთხით, 93 მასალიდან (ტერორიზმის თემის გარეშე) 28 მასალა გამოქვეყნდა. ტენდენცია, რაც ამ მიმართულებით ვლინდება, გვაჩვენებს, რომ ონლაინმედია რელიგიურ უმცირესობათა საკითხებზე ნაკლებად გვთავაზობს დაბალანსებულ, ანალიტიკური სახის პუბლიკაციებს, სადაც დაცულია წყაროთა და მხარეთა მრავალფეროვნება. წყაროების კომპეტენტურობასთან დაკავშირებით, უნდა აღინიშნოს, რომ ორივე გამოცემა ეყრდნობა საკითხში კომპეტენტური რესპოდენტების შეფასებებს.

3.2. ტონი

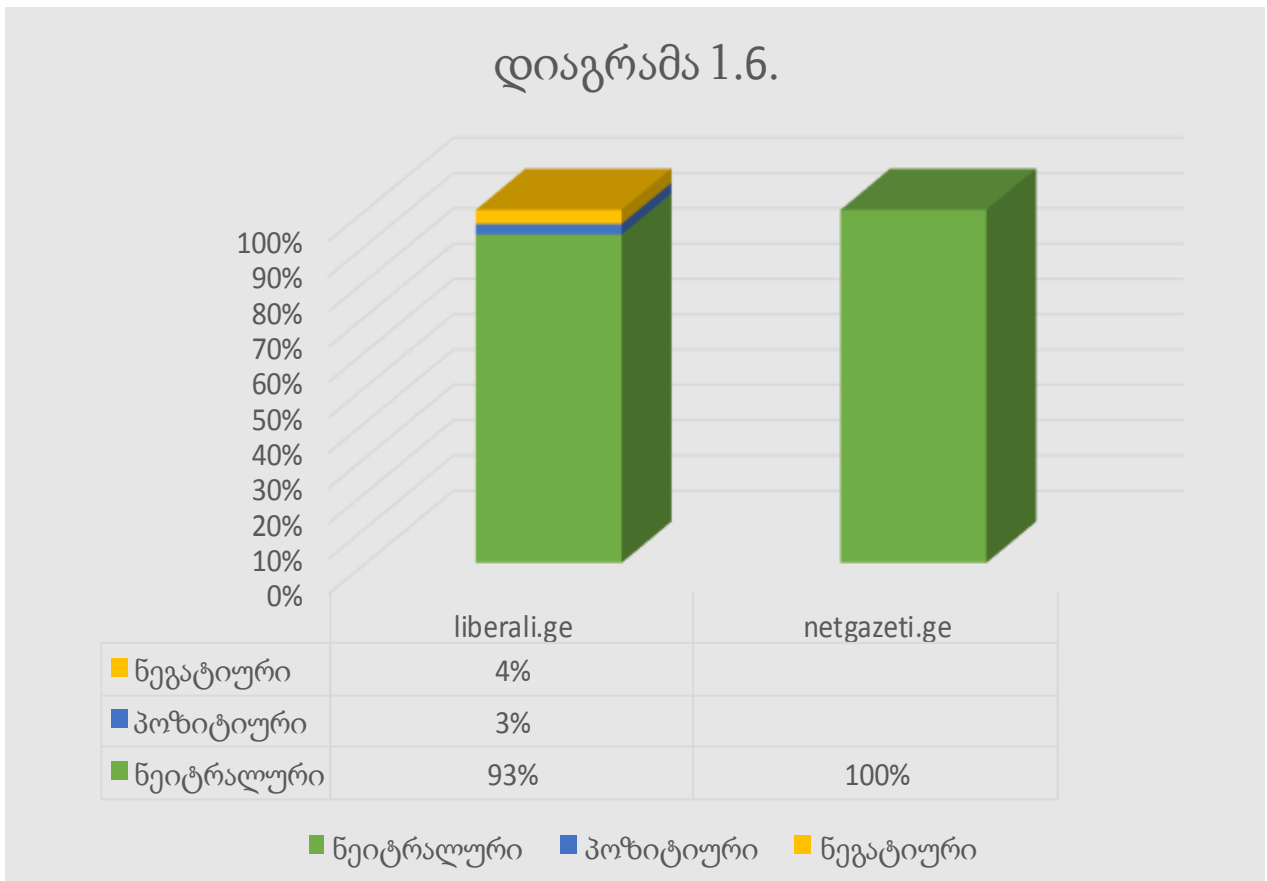
გამომდინარე იქიდან, რომ მასალებში ნაკლებად ვლინდება ანალიზი, მსჯელობა და წყაროთა მრავალფეროვნება, პუბლიკაციათა უმრავლესობა კი ნიუსის ჟანრისაა, ჟურნალისტების მხრიდან ასევე ნაკლებად იკვეთება პოზიტიური ან ნეგატიური ტონი. ონლაინ გამოცემები პირდაპირ გადასცემენ მოპოვებულ ინფორმაციას, წყაროთა კომენტარებსა და შეფასებებს, რა დროსაც, ჟურნალისტის როლი მინიმალისტურია. ორივე ონლაინ გამოცემაში დაკვირვების შედეგებმა, ასევე, აჩვენა, რომ ტონი მასალების ძირითად ნაწილში ნეიტრალურია. იმ შემთხვევისას, როდესაც ჟურნალისტს უწევს სიძულვილის ენის შემცველი ფრაზების გამოყენება, ცდილობს გამიჯვნას. მაგალითად, netgazeti.ge-ს მიერ გამოქვეყნებულ მასალაში, სათაურით - „მორწმუნეების ჯგუფმა რომის პაპის ვიზიტის წინააღმდეგ “ლოცვითი დგომის აქცია” გამართა“, ჟურნალისტს უწევს აქციის მონაწილეთა განწყობების გადმოცემა, აცნობიერებს, რომ ტრანსპარანტებზე დატანილი წარწერები სიძულვილის ენის შემცველია და ამას სტატიაშიც გამოხატავს: - *„აქციაზე, სადაც სასულიერო პირები ლოცვას აღავლენდნენ, მიტანილი ჰქონდათ ტრანსპარანტები სიძულვილის ენის შემცველი წარწერებით: “ვატიკანი სულიერი აგრესორია”, “Pope Arch-heretic you are not welcome in Georgia”, “შორს საქართველოდან ანტიქრისტე”²⁹.*

liberali.ge-ს ერთ-ერთი სტატიის მაგალითზე, სათაურით - „მეჩეთი არადიარებული ისტორიით“, - განვიხილავთ სტატიას, სადაც ჟურნალისტის ნეგატიური ტონი ვლინდება. სტატიაში საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული მეჩეთების ისტორიულ წარსულსა და არქიტექტურას ეხება, ჟურნალისტი ცდილობს, განიხილოს სოფელ მოხეში მდებარე სადავო შენობის საკითხი, - *„სახელმწიფოს უუნარობის გამო ადამიანები, რომლებიც ამ სოფელში ცხოვრობენ, ერთმანეთთან აღარ მეზობლობენ. საკუთარი მეჩეთისთვის „სხვების“ ბრძოლაში ჩაბმული მოხეელი მუსლიმები კი, ღია სივრცეში აგრძელებენ ლოცვას“³⁰*, - წერს სტატიის ავტორი. როგორც ციტატიდან იკვეთება, ჟურნალისტი სახელმწიფოს „უუნაროს“ უწოდებს და ამავდროულად, მიკერძოებულ დამოკიდებულებას

²⁹ netgazeti.ge; 2016 - <http://netgazeti.ge/news/142552/>

³⁰ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/blogs/view/25353/mecheti-araghiarebuli-istoriit>

გამოხატავს რელიგიური უმცირესობების მიმართ, რითაც, ერთი მხრივ, ტოლერანტულია მისი დამოკიდებულება მუსლიმი თემის მიმართ, თუმცა, მეორე მხრივ, მისი პოზიცია მიკერძოებულია და ნეგატიურ ტონად აღიქმება. ტონის მიხედვით ონლაინ გამოცემები პროცენტულად ასე გადანაწილდა (იხ. დიაგრამა 1.6.):

3.3. მულტიმედია პროდუქტი

რაც შეეხება მულტიმედია მასალას (ფოტო, ვიდეო, აუდიო, ინფოგრაფიკა, დიაგრამა), როგორც კვლევამ აჩვენა, ორივე ონლაინ გამოცემა იყენებს ახალ ტექნოლოგიებს. სტატიებს ხშირად ახლავს ვიდეო და ფოტორეპორტაჟი, რაც ინფორმაციის მიღების დამატებით საშუალებას აძლევს მკითხველს. მულტიმედია პროდუქტში, ძირითადად, წარმოდგენილი არიან თავად რელიგიური უმცირესობები, მათი მდგომარეობა, საცხოვრებელი პირობები. ფოტოები, ასევე, გვიყვებიან ისტორიებს, რაც მათი პრობლემისა და საჭიროების დანახვის

შესაძლებლობას იძლევა. განსხვავებით სტატიის ფორმატისა, ვიდეოსა და ფოტოზე რელიგიური უმცირესობები, ძირითადად, სოციალური და კულტურული ფრეიმებით არიან წარმოდგენილები. liberali.ge-მ ერთწლიანი პერიოდის განმავლობაში 4 ფოტორეპორტაჟი შესთავაზა მკითხველს, ხოლო ვიდეო - 6 შემთხვევაში გამოიყენა. მულტიმედია პროდუქტების უმრავლესობა რეგიონში, რელიგიური კონფლიქტების თემაზე მომზადდა, სადაც წარმოდგენილები იყვნენ ადგილობრივი მცხოვრებლები (როგორც რელიგიური უმცირესობები, ისე მართლმადიდებლები) და მათი პოზიციები. სტატიაში - „მოხელი მუსლიმების შეუცვლელი მოთხოვნა“³¹, - ავტორი მოხეში მცხოვრები მუსლიმების მდგომარეობას ტექსტთან ერთად, ვიდეოსა და ფოტორეპორტაჟის საშუალებით ასახავს. წარმოდგენილი ვიდეომასალა გვიყვება მუსლიმი მოსახლეობის რელიგიური ღვთისმსახურების აღსრულების პროცესში ხელშეშლის ფაქტზე. ვიდეოს თან ახლავს ლოცვისას გადაღებული კადრები და მოხეს მაცხოვრებელთა კომენტარები, მათ შორის არიან როგორც მუსლიმები, ასევე, მართლმადიდებლები და სასულიერო პირები. რესპოდენტების ცოცხალი კომენტარები მიმართულია კონფლიქტის აღმოფხვრისკენ და შეიცავს მზადყოფნას კონფლიქტის მშვიდობიანად მოსაგვარებლად. ფოტოებზე აღბეჭდილია როგორც სოფელ მოხეს გარემო, სადავო შენობა, ასევე, უშუალოდ ის ადამიანები, რომლებიც კონფლიქტისას დაზარალებულნი. მულტიმედია პროდუქტს აღნიშნულ სტატიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს და ჟურნალისტს ეხმარება უკეთ გადმოცემაში იმ განწყობებისა, რომლებიც ადგილობრივ მოსახლეობაში არსებობს. ტექსტის საშუალებით, ჟურნალისტი ერთი მხრივ, გვიყვება არსებული პრობლემის შესახებ, მეორე მხრივ კი, მულტიმედია პროდუქტის საშუალებით, გადმოგვცემს დამატებით ინფორმაციას განწყობების შესახებ.

netgazeti.ge-ზე 3 ფოტორეპორტაჟი და 8 ვიდეოპროდუქტი გამოქვეყნდა. liberali.ge-სგან განსხვავებით, მათი უმრავლესობა საპროტესტო აქციებსა და გამოსვლებს აღწერდა. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ საინტერესოდ იყო წარმოდგენილი მულტიმედია პროდუქტი სტატიაში - „ნოვრუზ ბაირამის დღესასწაული საქართველოში -

³¹ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/articles/view/22363/mokheli-muslimebis-sheutsvleli-motkhovna>

პოლიტიკოსების მილოცვები მუსლიმ თემს³² - სადაც ჟურნალისტი ვიდეოებისა და ფოტოების საშუალებით ყვებოდა, თუ როგორ და რა ფორმით მიულოცეს პოლიტიკოსებმა მუსლიმ თემს. მიუხედავად იმისა, რომ სტატია პოლიტიკური პირების მხრიდან გამოვლენილ ტოლერანტულ დამოკიდებულებას აღწერდა, ნაკლებად შეიცავდა პოლიტიკურ ფრეიმს, რადგან დაბალანსებული იყო პოლიტიკური პარტიები წარმომადგენლობის მხრივ და საკითხის აღქმისას ყურადღება ექცეოდა სოციალურ-კულტურულ საკითხს.

3.4. რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების აქტუალობა

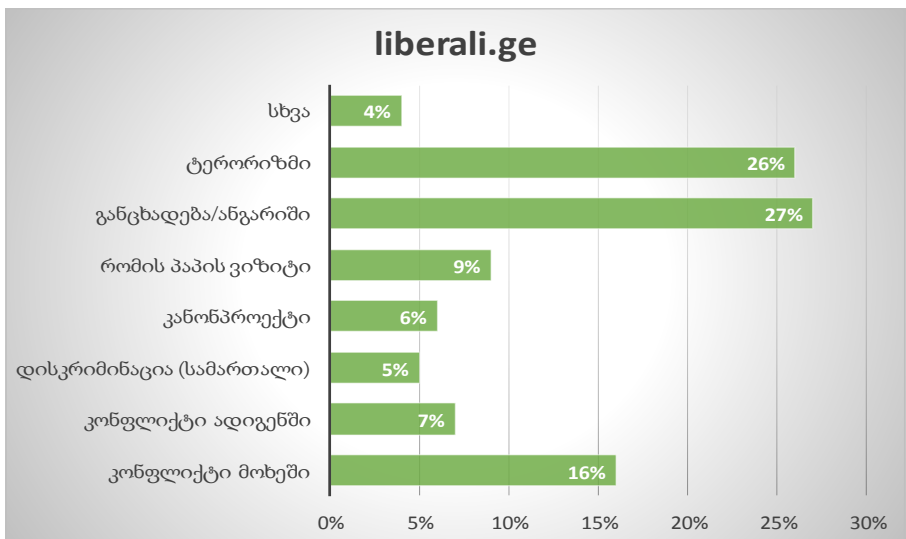
საკვლევ პერიოდში გამოვლინდა რამდენიმე აქტუალური საკითხი:

- კონფლიქტი რელიგიურ ნიადაგზე სოფელ მოხეში;
- კონფლიქტი რელიგიურ ნიადაგზე ადიგენში;
- დისკრიმინაცია - სასამართლოსა და სახალხო დამცველის გადაწყვეტილებები;
- კანონპროექტი რელიგიური გრძნობის შესახებ;
- რომის პაპის ვიზიტი საქართველოში;
- ტერორიზმი.

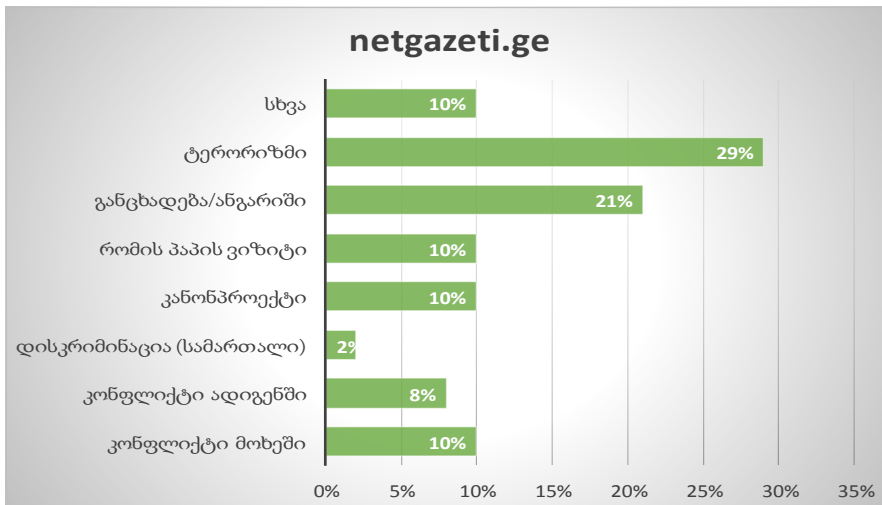
რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარ კონფლიქტს სოფელ მოხეში გამოცემამ - liberali.ge 25 მასალა დაუთმო, ადიგენში მომხდარი კონფლიქტის შესახებ 10 მასალა გამოაქვეყნა, კანონპროექტს რელიგიური გრძნობების შესახებ - 9 სტატია ეხებოდა, რომის პაპის ვიზიტის შესახებ 14 პუბლიკაცია გამოქვეყნდა, ტერორიზმის თემას კი, - 41 მასალა შეეხებოდა. რელიგიური უმცირესობების მიმართ გამოვლენილი დისკრიმინაციული

³² netgazeti.ge, 2016 - <http://netgazeti.ge/news/103095/>

ფაქტების შეფასებებს, სახალხო დამცველის განცხადებებსა და სასამართლო გადაწყვეტილებებს 7 მასალა მოიცავდა. რადგან დიდი სიხშირით ქვეყნებოდა არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებები და ანგარიშები რელიგიური კონფლიქტებისა და შეუწყნარებლობის შესახებ, ისინი ცალკე კატეგორიად გამოვყავით. აქტუალური თემების გარდა, მასალები მივაკუთვნეთ კატეგორიას - სხვა. აღნიშნულ კატეგორიაში გაერთიანებულია საკითხები, რომლის მიმართაც ნაკლებ ინტერესს იჩენდა მედიასაშუალება. ამავე პრინციპის დაცვით, netgazeti.ge-იმ რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარ კონფლიქტს სოფელ მოხეში 14 მასალა დაუთმო, ადიგენში მომხდარი კონფლიქტის შესახებ 10 მასალა გამოაქვეყნა, კანონპროექტს რელიგიური გრძნობების შესახებ - 14 სტატია ეხებოდა, რომის პაპის ვიზიტის შესახებ 14 პუბლიკაცია გამოქვეყნდა, ტერორიზმის თემას კი - 39 მასალა შეეხებოდა. რელიგიური უმცირესობების მიმართ გამოვლენილი დისკრიმინაციული ფაქტების შეფასებებს, სახალხო დამცველის განცხადებებსა და სასამართლო გადაწყვეტილებებს 3 მასალა მოიცავდა. პროცენტულად, შედეგები ასე გადანაწილდა (იხ. დიაგრამა 1.7/ დიაგრამა 1.8.):

დიაგრამა 1.7.

დიაგრამა 1.8.

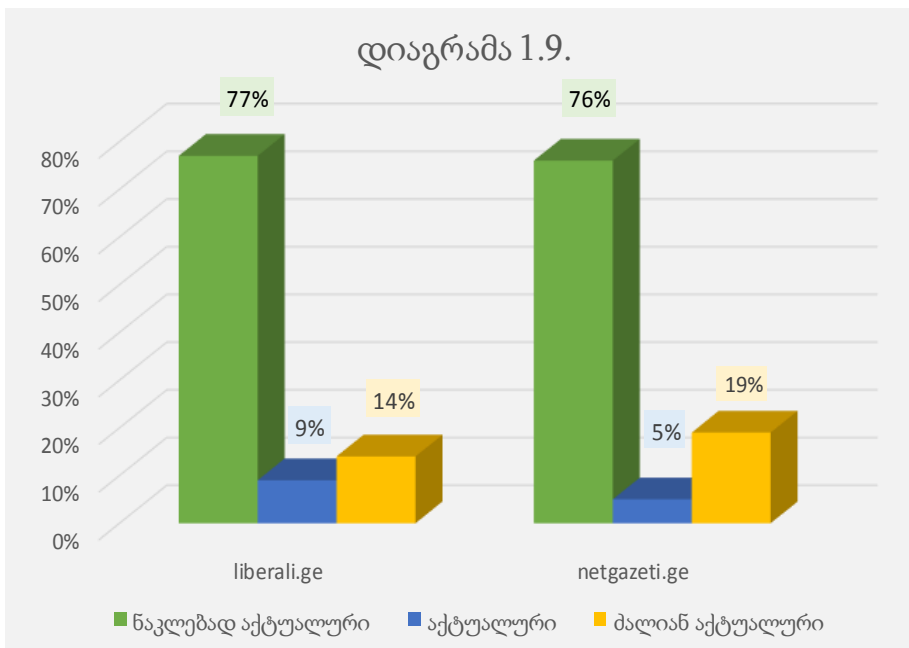
რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხის აქტუალობა, გარდა პუბლიკაციების თემატური სიმრავლისა, გავზომეთ მასალების გაზიარება/მოწონების ფუნქციის მიხედვით. ერთი მხრივ, მნიშვნელოვანია, რამდენად ინტერესდება ონლაინმედია რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხებით, მეორე მხრივ კი, არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რამდენად აქტუალურია საკითხი ონლაინმედიის მკითხველისთვის. გამომდინარე ონლაინ გამოცემების ფორმატიდან, საშუალება გვქონდა, გაგვეზომა, რამდენად ინტერესდება აუდიტორია რელიგიური საკითხებით და კონკრეტულად, რა თემატიკა წარმოადგენს მათი ინტერესის სფეროს. უნდა აღინიშნოს, რომ ონლაინმედიაში გამოქვეყნებული პუბლიკაციის მოწონება/გაზიარება ფუნქციითა და ასევე, კომენტარების ველით სარგებლობისთვის, ტექნიკურად აუცილებელი წინაპირობაა, რომ მკითხველმა სოციალური ქსელის - facebook-ის საშუალებით გაიაროს ავტორიზაცია. შესაბამისად, მონაცემებში, რომელსაც კვლევის შედეგებში ვეყრდნობით, აღნიშნული სოციალური ქსელის მომხმარებლები განიხილებიან.

იმის გასაზომად, თუ რამდენად აქტუალურია საკითხი ონლაინმედიის მომხმარებლისთვის, შევადგინეთ სპეციალური სკალა, სადაც მონაცემებს მივანიჭეთ აქტუალობის მაჩვენებელი სოციალური ქსელის საშუალებით მოწონება/გაზიარების რაოდენობის მიხედვით. მასალები მივაკუთვნეთ შემდეგ კატეგორიებს:

- ნაკლებად აქტუალურია - 0-50 მოწონება/გაზიარება;

- აქტუალურია - 51-100 მოწონება/გაზიარება;
- ძალიან აქტუალურია - 101 და მეტი მოწონება/გაზიარება.

მსგავსმა დაყოფამ გვაჩვენა, რომ რელიგიურ უმცირესობების თემაზე მომზადებული მასალების უმრავლესობა მკითხველისთვის ნაკლებად აქტუალურია, აღნიშნულ შედეგს ნიუსების სიმრავლე განაპირობებს. მაგალითად, ტერორიზმის საკითხზე მომზადებული ნიუსები, რამდენიმე გამონაკლისის გარდა, სწორედ ნაკლებად აქტუალურ კატეგორიაში მოხვდა. იმავეს თქმა შეიძლება არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ გავრცელებულ განცხადებებსა და ანგარიშებზეც, რომლის მიმართაც მკითხველი ნაკლებად გამოხატავდა ინტერესს. პროცენტულად შედეგები ასე გადანაწილდა (იხ. დიაგრამა 1.9.):

რაც შეეხება იმ პუბლიკაციათა სპეციფიკას, რომლებიც კატეგორიას - ძალიან აქტუალური - მივაკუთვნეთ, ძირითადად, სტატიები და ინტერვიუ შეადგენდა. თუმცა, გამონაკლისად, ამ კატეგორიაშიც მოხვდა რამდენიმე ნიუსი, რომელიც ამბის სენსაციურობიდან გამომდინარე, სოციალური ქსელის მომხმარებლისთვის საინტერესო აღმოჩნდა. მაგალითად, მსგავს გამონაკლისს წარმოადგენდა ნიუსები რომის პაპის ვიზიტის შესახებ, რომელსაც თან ახლდა „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ საპროტესტო აქციები, სადაც ისინი

რომის პაპის საქართველოში ჩამოსვლასა და სვეტიცხოველში სტუმრობას აპროტესტებდნენ. აქციები სიძულვილის ენის შემცველი ლოზუნგების ფონზე მიმდინარეობდა. ამ თემის მიმართ სოციალური ქსელების მომხმარებლების ინტერესი იმდენად მაღალი იყო, ათასობით მოწონება/გაზიარება დააგროვა. მაგალითად, სტატიას „მორწმუნეების ჯგუფმა რომის პაპის ვიზიტის წინააღმდეგ “ლოცვითი დგომის აქცია” გამართა [ფოტო/ვიდეო]“³³ - 1100 მოწონება/გაზიარება ჰქონდა, ამავე თემაზე liberali.ge-ზე გამოქვეყნებულ მასალას³⁴ - 3085 გაზიარება ჰქონდა.

მსგავსი სენსაციურობით გაშუქდა და შესაბამისად, მაღალი ინტერესი გამოიწვია საპარლამენტო უმრავლესობის წევრის, დეპუტატ სოსო ჯაჭვლიანის საკანონმდებლო ინიციატივამ რელიგიური გრძნობების შესახებ. ადამიანის უფლებათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის კომიტეტმა პირველი მოსმენით დაუჭირა მხარი კანონპროექტს საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში ცვლილებების შეტანის თაობაზე, რომლის მიხედვითაც, მორწმუნეთა გრძნობების შეურაცხყოფა უნდა დაჯარიმებულიყო 300 ლარით, ხოლო განმეორების შემთხვევაში - 600 ლარით. აღნიშნულ თემაზე netgazeti.ge-ს მიერ მომზადებულ ნიუსს სათაურით - „ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა “რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფის” დასჯას მხარი დაუჭირა“³⁵ - 3900 მოწონება/გაზიარება ჰქონდა. კანონპროექტის განხილვა აქტუალური თემა აღმოჩნდა liberali.ge-ს მკითხველისთვისაც, ნიუსს, სათაურით - „ჯაჭვლიანმა მორწმუნეთა გრძნობებთან დაკავშირებული კანონპროექტი უკან გაიტანა“, - 1851³⁶ მოწონება/გაზიარება ჰქონდა.

თავისი შინაარსითა და აქტუალობის მაღალი მაჩვენებლით (მოწონება/გაზიარება - 130) გამოირჩეოდა netgazeti.ge-ს სტატია სათაურით - “ეთნიკური ქართველებისა და

³³ nethazeti.ge, 2016 - <http://netgazeti.ge/news/142552/>

³⁴ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/news/view/24742/video-lotsviti-dgomis-aqtsia-vatikanis-saelchostan-romis-papis-vizitis-tsinaaghmdeg>

³⁵ netgazeti.ge, 2016 - <http://netgazeti.ge/news/93208/>

³⁶ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/news/view/20849/jachvlianma-mortsmuneta-grdznobebtan-dakavshirebuli-kanonproeqti-ukan-gaitana>

მართლმადიდებლებისთვის დაწერილი” სასკოლო სახელმძღვანელოები³⁷. სტატიაში ჟურნალისტი არასამთავრობო ორგანიზაციის „ტოლერანტობის და მრავალფეროვნების ინსტიტუტის“ კვლევის შედეგებსა და კვლევის ავტორის, ბექა მინდიაშვილის შეფასებებზე დაყრდნობით განიხილავდა სკოლის სახელმძღვანელოებში რელიგიური და ეთნიკური მრავალფეროვნების ასახვის საკითხს. ჟურნალისტი სტატიაში საინტერესო მიგნებებს სთავაზობს მკითხველს: - „სახელმძღვანელოების ერთ-ერთი ყველაზე დიდი პრობლემაა განზოგადება და რელიგიისა და ეთნოსის გაიგივება, კონკრეტული ჯგუფებისთვის ეთნიკურ და რელიგიურ საფუძველზე ნაკლოვანების მიწერა. მინდიაშვილის თქმით, ამის მაგალითია წინადადებები – “ირანელები ქართლში შეიჭრნენ”, “თურქები მთელს საქართველოს მოედნენ”, “კლიო”, “არაბებმა ქართლში ფეხი მტკიცედ მოიკიდეს, (...) ბიზანტიის ადგილი რუსეთმა დაიკავა, რისი მთავარი იდეაც მაჰმადიანური გარემოცვისგან თავდაცვა, ქრისტიანობის შენარჩუნებით ეროვნული თვითმყოფადობის დაცვა იყო”. კვლევის პროცესში, netgazeti.ge-ზე გამოქვეყნებული რამდენიმე მასალა შეგვხვდა, რომლებიც სოციალურ-კულტურული ფრეიმებით იყო წარმოდგენილი. უნდა აღინიშნოს, რომ მსგავსი შინაარსისა და საკითხების მიმართ მედიის ინტერესი მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში ეროვნული და რელიგიური უმცირესობების ღირებულებების, კულტურის, ისტორიის, რელიგიის შესახებ ცოდნის გაღრმავებისა და აგრეთვე, საზოგადოებაში ტოლერანტობის, კულტურული პლურალიზმის დამკვიდრების, კულტურათაშორისი და რელიგიათაშორისი დიალოგისა და კავშირების განვითარებაში.

ასევე, მაღალი აქტუალობით გამოირჩეოდა liberali.ge-ზე გამოქვეყნებულ სტატიები. მაგალითისთვის, განვიხილავთ პუბლიკაციას სათაურით - „ლოცვა ღია ცის ქვეშ“³⁸, რომელსაც საიტზე 335 მოწონება/გაზიარება ჰქონდა. სტატია შეეხებოდა ბათუმში მცხოვრები მუსლიმი თემის პრობლემას, რომლებიც წლებია, სახელმწიფოსგან მეჩეთის ასაშენებლად მიწის გამოყოფას ითხოვენ. ავტორი აღწერდა მუსლიმი მოსახლეობის

³⁷ netgazeti.ge, 2016 - <http://netgazeti.ge/news/119062/>

³⁸ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/articles/view/21928/lotsva-ghia-tsis-qvesh>

საჭიროებებს, რა დროსაც, ყურადღებას უთმობდა აღმსარებლობასთან დაკავშირებულ ნორმებსა და წეს-ჩვეულებებს:

„ბათუმში ორი მეჩეთია - ადლიის მეჩეთი და ორთა ჯამე, რომელიც მლოცველებს ვერ იტევს და ამის გამო, პარასკევობით, 500-მდე მუსლიმი ლოცვას შენობის გარეთ ალაველენ. მათი აბსოლუტური უმრავლესობა მამაკაცია, რადგან მრწამსი მუსლიმ ქალებს მამაკაცებთან ერთად ლოცვის უფლებას არ აძლევს. მართალია, ჯუმა მუსლიმი ქალებისთვის აუცილებელ ლოცვას არ წარმოადგენს, თუმცა, წესის თანახმად, ქალებმა მამაკაცებისგან განცალკევებულ ადგილას უნდა ილოცონ. იმის გათვალისწინებით, რომ ჯამე ვერც მამაკაც მლოცველებს იტევს, ქალ მუსლიმებს პარასკევობით მეჩეთში ლოცვის საშუალება თითქმის არასდროს ეძლევათ“.

როგორც ციტატიდან იკვეთება, ჟურნალისტი პრობლემის სიღრმისეულ ანალიზს გვთავაზობს და საკითხს ზედაპირულად არ განიხილავს. ავტორი საზოგადოებას აწვდის მუსლიმური აღმსარებლობისთვის დამახასიათებელი რელიგიური ნორმების შესახებ ინფორმაციას, რაც მკითხველს საშუალებას აძლევს, გააცნობიეროს პრობლემის არსი და სიღრმე.

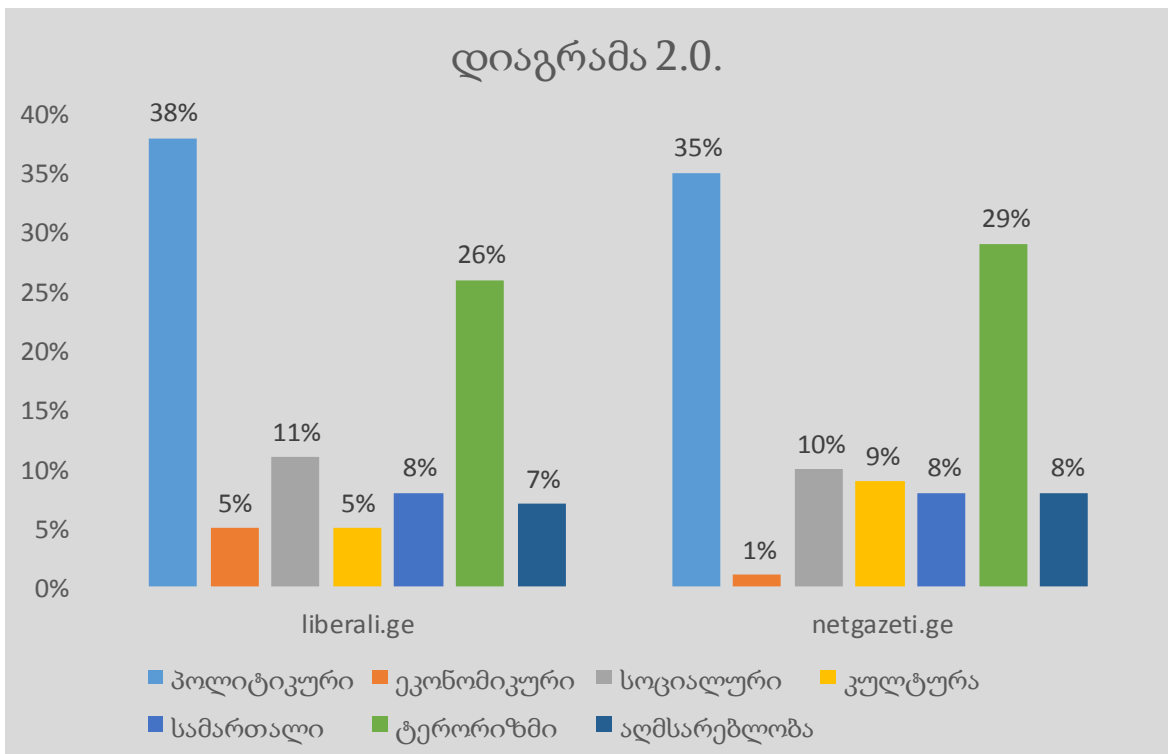
რაც შეეხება ტენდენციას, დაკვირვებისას გამოიკვეთა, რომ ონლაინმედიის აუდიტორიის ინტერესი მაღალია სტატიებისა და ინტერვიუების მიმართ. სწორედ ამ ორი ჟანრის უმრავლესობა მოხვდა კატეგორიაში - ძალიან აქტუალური. რაც იმაზე მეტყველებს, რომ მკითხველი მეტადაა ორიენტირებული ანალიტიკური მასალების გაცნობისკენ.

3.5. ფრეიმინგის ანალიზი

იმის დასადგენად, თუ ძირითადად რა ფრეიმებს იყენებენ ჟურნალისტები რელიგიური უმცირესობების გაშუქებისას, მასალები მივაკუთვნეთ წინასწარ შემუშავებულ მიმართულებებს: პოლიტიკური; ეკონომიკური; სოციალური; კულტურა; სამართალი, ტერორიზმი; აღმსარებლობა. ფრეიმების ეფექტების შესასწავლად კი, დავაკვირდით ონლაინ გამოცემების კომენტარების ველს, სადაც მკითხველს სოციალურ ქსელ - facebook-

ით ავტორიზაციის შემდეგ შეუძლიათ, თავიანთი პოზიცია და დამოკიდებულები კომენტარებში ასახონ.

როგორც შედეგებმა ცხადყო, ონლაინ გამოცემების ჟურნალისტები მოვლენების ძირითად ნაწილს პოლიტიკური ფრეიმებით აშუქებენ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ჟურნალისტები, ძირითადად, თავად არ ირჩევენ ფრეიმებს. ხშირ შემთხვევაში, ისინი იმეორებენ წყაროს მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას და შესაბამისად, იმავე ფრეიმით განიხილავს მოვლენას, რა ფრეიმითაც მათ წყარო სთავაზობს. liberali.ge-ის მიერ ერთწლიანი პერიოდის განმავლობაში გამოქვეყნებული 155 მასალიდან პოლიტიკური ფრეიმით 59 პუბლიკაცია გამოქვეყნდა, netgazeti.ge-ს შემთხვევაში კი, 132 მასალიდან 46. რაოდენობრივად, ასევე, მაღალი მაჩვენებელი აქვს ტერორიზმის ფრეიმს. კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, პროცენტულად გადავანაწილეთ ის ფრეიმები, რომელსაც ჟურნალისტები ხშირად მიმართავენ მასალის გამოქვეყნებისას (იხილეთ დიაგრამა 2.0.)

ონლაინმედია თანმიმდევრულად აშუქებდა ტერორიზმთან დაკავშირებულ სიახლეებს როგორც მსოფლიოს, ასევე, საქართველოს მასშტაბით. ტერორიზმის თემაზე მომზადებულ

მასალებში ვაკვირდებოდით, უკავშირებენ თუ არა რაიმე ფორმით ჟურნალისტები ტერორიზმს რელიგიას და ხომ არ უწყობენ ხელს ისლამოფობიური განწყობების ჩამოყალიბებას, თუმცა საკვლევი პერიოდის განმავლობაში არცერთი მსგავსი შემთხვევა არ გამოვლენილა. ჟურნალისტები სიფრთხილით ეკიდებიან თემას და ტერორიზმს რელიგიური კონტექსტით არ განიხილავენ. ამ მიმართულებით, საინტერესო და პრობლემატური სტატია შესთავაზა liberali.ge-მ მკითხველს სათაურით - „სხვა ოცნებებით, პანკისიდან“³⁹. სტატიაში ჟურნალისტი რეპორტაჟულად აღწერს ვითარებას პანკისში, გვიყვება საქართველოს მოქალაქეებზე, რომლებიც პანკისის მაცხოვრებლები იყვნენ და ახლა ტერორისტული დაჯგუფებების წევრები არიან. ჟურნალისტი სტატიაში ცდილობს, აღწეროს ის სოციალური და ეკონომიკური გარემო, რაც პანკისის ხეობაშია შექმნილი და ტერორიზმის პრობლემას დაუკავშიროს: - *„მაქა მუთომვილი წუხს, რომ ძალიან ბევრ მის თანატოლს უამრავი იდეა აქვს, რომლის განხორციელებაც არ შეუძლია. ზოგს სწავლის გაგრძელება უნდა და ფინანსური პრობლემები უშლის ხელს, ზოგს ადგილზე სურს დასაქმება და ამის საშუალება არ გააჩნია. მაქა არ ფიქრობს, რომ პანკისელი ახალგაზრდები მხოლოდ ამ გარემოებათა გამო ირჩევენ „ალაჰის მეომრის“ გზას, „თუმცა შესაძლოა, ერთ-ერთი, დამატებითი განმაპირობებელი ფაქტორი ესეც იყოს“*; - წერს სტატიის ავტორი.

ტერორიზმისა და რელიგიის თემა გადაიკვეთა სტატიაში - „რელიგიის სააგენტო: იმის თქმა, რომ მუსლიმებს ვჩაგრავთ, ქვეყანაში ტერორისტების მოწვევა“⁴⁰. ადამიანის უფლებათა კომიტეტის სხდომაზე, სადაც ერთ-ერთ საკითხად რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხები განიხილებოდა, რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს სამართლებრივი უზრუნველყოფის სამსახურის უფროსმა, არჩილ მეტრეველმა არასამთავრობო ორგანიზაციის „ადამიანის უფლებების სწავლების და მონიტორინგის ცენტრის“ წარმომადგენლის კრიტიკის პასუხად განაცხადა: - *„დამერწმუნეთ, არც ერთი საერთაშორისო სოლიდური ინსტიტუტის გამოხმაურება არ იქნება იმაზე სწრაფი, ვიდრე ამას გამოეხმაურებიან ის რადიკალური ძალები, რომლებიც*

³⁹ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/articles/view/20080/skhva-otsnebebit-pankisan>

⁴⁰ liberali.ge, 2016 - <http://liberali.ge/news/view/22415/religiis-saagento-imis-tqma-rom-muslimებს-vchagravt-qveyanashi-teroristebis-motsvevaa>

ჩვენთან არიან. ამიტომ, საქართველოში ნუ მოვიწვევთ ტერორისტებს და რადიკალებს. ვართ რეჟიმში, როცა მუსლიმი თემის წინაშე სახელმწიფოსგან მტრის ხატს ქმნიან და ამის ადვოკატირებას სამოქალაქო სექტორი აკეთებს“. კომენტარში იკვეთება ტერორიზმის საფრთხე, რის საშიშროებასაც არჩილ მეტრეველი მუსლიმ თემში ხედავს. მეორე მხრივ, კი არასამთავრობო ორგანიზაციებს სწორედ ტერორიზმის საფრთხის საბაზით, მიუთითებს, შეწყვიტონ სახელმწიფოს კრიტიკა. წყაროს დამოკიდებულებები მუსლიმების მიმართ სტერეოტიპების გამყარებას უწყობს ხელს, სტერეოტიპისა, თითქოს, მუსლიმები ტერორიზმის საფრთხეს წარმოადგენენ ქვეყანაში.

საკვლევი პერიოდის განმავლობაში, შესაძლებლობა მოგვეცა, დავკვირვებოდით ონლაინმედიის მიერ რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი 2 კონფლიქტის გაშუქებას ადიგენსა და სოფელ მოხეში. მიუხედავად იმისა, რომ მასალათა უმრავლესობა პოლიტიკური ფრეიმით შუქდებოდა და დიდი დოზით შეიცავდა რელიგიურ უმცირესობებთან მიმართებით სახელმწიფოს პოლიტიკის კრიტიკას, მკითხველის კომენტარები ტერორიზმის ფრეიმებით პასუხობდნენ სტატისას. ასევე, ხშირად იკვეთებოდა ქსენოფობიური დამოკიდებულება მუსლიმი თემის მიმართ. სოციალური ქსელის მომხმარებლები აქტიურად ადევნებდნენ თვალს მიმდინარე მოვლენებს. კომენტარების უმეტესობა აგრესიული ტონით გამოირჩეოდა, შეიცავდა სიძულვილის ენისა და სიტყვიერი შეურაცხყოფის ფაქტებს. კომენტარების მაგალითებში დაცულია ტექსტის სტილი.

მაგალითები:

- „ეხლა ხოჯის მოჭრილ თავს მივაჭედებთ..... თათრებო ჯერ სათათრეთში გაიხსნას ერთი ტაძარიც მაინც და აქა მერე მოითხოვეთ რამე თათრების დაკვეთით.....“⁴¹.

⁴¹კომენტარის ნახვა შესაძლებელია მოცემულ ბმულზე - <http://liberali.ge/news/view/24712/muslimi-mostsavleebis-pansionatis-saqmeze-sarcheli-sasamartlom--natsilobrив-daakmayofila>

- „ქართველი მართლმადიდებლების უფლება არ დაირღვა, აზერბაიჯანიდან რომ მამაო გამოისტუმრეს და წირვა -ლოცვა აუგრძალებს, სად იყო თამთა მიქელაძე მაშინ.? ჩვენ მათ მიწაზე წირვა - ლოცვა არ უნდა ჩავატაროთ და ისინი ცალკე სასაფლაოს თხოულობენ. ქვეყანა კომიკურ მდგომარეობაში არაა ხალხო“⁴².
- „თათრები არიან, აბა რა იმას კი არ იფიქრებენ ქრისტიანობა დაიბრუნონ, სადაც მიდიან მეჩეთებს და ჯამეებს იშენებენ ქართველებს თავის მოჭრით გვემუქრებიან, ამათი ისლამისტი“.
- „თურქები ითხოვენ საქართველოში სალოცავს“⁴³.
- „თათრებმა ცეცხლითა და მახვილით გაათათრეს აჭარა, ქობულეთელი ვარ, ანგრევდნენ ეკლესია მონასტრებს..... ეხლა აჭარელი რომ იცავს თათრებს, და მუხამედს, ის პატივს არ ცემს იმ ჩვენს ნაწამებ წინაპრებს..... ვინაც წინაპრებს პატივს არ ცემს, ისინი არ არიან ღირსი რო დაფასო“.
- „verasode ver gaxdeba adigeni turketi“.
- „საწყალი მუსულმანები, მთელ მსოფლიოში დაიწყო ქრისტიანებისგან მათი დევნა და შევიწროება., ნწ,ნწ,ნწ. მართლმადიდებლობა, მჩაგვრელების რელიგია ყოფილა! ვაი ჩვენს თავს. რა ღირს ნეტავ ესეთი სტატიები და ჟურნალისტები“?

სოციალური ქსელების მომხმარებლები განსაკუთრებულად გააქტიურდნენ რომის პაპის ვიზიტის პერიოდში. გარდა მასალათა მოწონება/გაზიარების მაღალი მაჩვენებლისა, აქტიური დისკუსია გაიმართა კომენტარების ველში. რომის პაპის ვიზიტს თან ახლდა აეროპორტის გზატკეცილზე „მართლმადიდებელ მშობელთა კავშირის“ წევრების საპროტესტო აქცია. მონაწილეები საქართველოში რომის პაპის ვიზიტს აპროტესტებდნენ

⁴² კომენტარის ნახვა შესაძლებელია მოცემულ ბმულზე - <http://liberali.ge/news/view/21194/volski-religiuri-dapirispireba-ar-yofila-sagartveloshi-saukuneebis-mandzilze>

⁴³ კომენტარის ნახვა შესაძლებელია მოცემულ ბმულზე - <http://liberali.ge/articles/view/26009/mokhis-sajldao-qvebi>

და ამბობდნენ, რომ აპირებდნენ რომის პაპის ვიზიტის მხილებას, მართლმადიდებლებს კი მოუწოდებდნენ, რომ არ დასწრებოდნენ პაპის მესას⁴⁴.

კომენტარებზე დაკვირვებისას, გამოვლინდა, რომ ონლაინმედიის მომხმარებელთა უმრავლესობა არ იზიარებდა აქციის მონაწილეთა პათოსს. კომენტარების ავტორები ორ კატეგორიად დაიყვნენ, რომლებიც ნეგატიურ დამოკიდებულებებს გამოხატავდნენ კათოლიკური რელიგიისა და მათი რელიგიური ლიდერის მიმართ და მათ მოწინააღმდეგეებად. კომენტარები შეიცავდა პოლიტიკასა და აღმსარებლობასთან დაკავშირებულ განწყობებს, სიმულვილის ენასა და სიტყვიერ შეურაცხყოფებს როგორც ერთმანეთის, ისე კათოლიკური და მართლმადიდებლური აღმსარებლობის მიმართ.

მაგალითები:

- „რომელი პაპი იყო აღარ მახსოვს ბორჯიების ერთ ერთი უგათახსირებულესი გვარიდან“.
- „რომის პაპს იმიტომ კი არ ვუშვებთ ნახუიზე რომ კათოლიკეა იმიტომ რომ პიდარასტია და პიდარასტების მფარველი პოლიტიკური კახპა“.
- „კარგად წაიკითხეთ და გაიგებთ თუ რა დიდი უბედურება მოუტანეს მართლმადიდებელ ეკლესიას პაპისტებმა... “მართლმადიდებლობისადმი სიმულვილი, ფანატიზმი და მართლმადიდებელთა დევნა, მკვლევობები - წითელ ზოლად გასდევენ კათოლიციზმის ცხორების ყველა ხანას. მათი ნაყოფით იცნობთ მათ. ასეთი სული გვემცნო ქრისტეს მიერ? ვის, და კათოლიკეებს, ლუთერანებსა და რე-ფორმატორებს შეიძლება ყოველთვის უთხრა: “არა იცითა, რომლისა სულისანი ხართ თქვენ” (ლუკ. 9,25)–წმინდა იოანე კრონშტადტელი“.
- „ჩვენ სარწმუნოების საკითხებში არაფერი გვაქვს სასწავლი ლიბერალებისგან, ეკუმენისტებისგან, მწვალებლებისგან, სექტანტებისგან და ა. შ. ვისი მოწვეულია და რა ძალები დგანან ამ ვიზიტის უკან ყველამ კარგად იცის. რაც შეეხება სექტანტობას

⁴⁴ netgazeti.ge, 2016 - <http://netgazeti.ge/news/144409/>

ზუსტად მართლმადიდებლები რადგან ვართ მაგიტომ ვეწინააღმდეგებით არქი-ერეტიკოსის დამალეზულ "სტუმრობას".

- „შე მართლა აყროლებულო, შენი რომის პაპის განცხადებები წაიკითხე და მერე უცხო პლანეტელების ნათლობის ბილეთებიც დაჯავშნე“.
- „საერთოდ აზრზე თუ ხარ და გაგიგია მაინც რაა ეკლესია და ვინაა რომის პაპი. ალბათ მხოლოდ პაპის ტერფების გემო იცი :-D“.

არანაკლები აგრესიით პასუხობდნენ რომის პაპის ვიზით ნეგატიურად განწყობილი კომენტარების ავტორებს მათი მოწინააღმდეგეები. მოყვანილ მაგალითებში ტექსტის სტილი დაცულია:

- „მე 16 საუკუნეში ნიკონმა რომ ადუღებულ კუბრში ჩახარმა მღვდელთმსახურები ისიც კათოლიკების ბრალი იყო?- რუსებმა რომ ეკლესიები დაანგრიენ და მღვდლები ამოხოცენ და მერე თავიანთი მეფე მისი ოჯახის წევრებითურთ რომ ამოხოცენ ესეც კათოლიკებს მივაწეროთ“?
- „ამოვიდნენ ყელში ეს ანაფორიანი კაგებემნიკები რააა. ვინ ეკითხებათ სახელმწიფო ვიზიტით ვინ ჩამოვა და ვინ წავა. შეეთრიონ თავის ცეხებში და იტყაონ მუხლები ლოცვით“.
- „ქართველობის დაკარგვის შიში სრულიად ადამიანური შიშია ;-)“.
- „რამაზი მჭედლიშვილი - თქვენ რომ უმრავლესობა იყოთ, მაშინ ეს ქვეყანა ფუნდამენტალისტურ ავღანეთს დაემსგავსებოდა და მართლმადიდებულური შარიათი გვექნებოდა. თქვენი ნება რომ იყოს, ქვეყნის კონსტიტუციას ”სჯულის კანონით” ჩაანაცვლებდით“.
- „იმ ქვეყნის დედა მოვტყან, სადაც ბედუკაძე გმირია და რომის პაპი მტერი“!

- „რუსეთის კაგებეშნიკი პატრიარქი კირილი, იმ რუსეთისა, რომელმაც დაგვბომბა და ხალხი დაგვიხოცა, კირილი, რომელიც რუსეთის მიერ ოკუპირებულ ჩვენს ტერიტორიებს არ ცნობს და ა.შ. რომ ჩამოსულიყო, ხომ დახვდებოდით დიდი პატივით? ამას ვეძახი ფეხქვეშ გაგებას =D)))))) თქვენი პატრიარქი ილია მეორე იტალიაში რომ ჩავიდეს და იტალიელი კათოლიკეები ისევე რომ დახვდნენ, როგორც თქვენ ხვდებით რომის პაპს, მოგეწონებოდა? :))) იტალიელებმა ილია მეორეს თქვენსავით ცხვირწინ რომ უფრიალონ ტრანსპარანტები: ”ილია მეორე სულიერი აგრესორია” მოგეწონებოდა? :)))“.
- „ჩვეულებრივი ფანატიკოსები ხართ, თქვენსა და არაბ ტერორისტებს შორის დიდი განსხვავება კი არ არის, უბრალოდ მადლობა ღმერთს თქვენ იმდენი გასაქანი არ გაქვთ საქართველოში და არც არასოდეს გექნებათ)))) რა განსხვავებაა თქვენსა და იმ არაბ აისისის ფანატიკოსს შორის, დედამისს საჯაროდ ყელი რომ გამოჭრა, რელიგიური უთანხმოების გამო? იმასაც ისლამი დედამისზე უფრო მეტად ”უყვარს”....“.
- „ბრბო, ღმერთის მკვლელი ერთიჯრედიანი, ყურმოკრული ინფორმაციებით მოჯირითე, ავადმყოფი მრევლი მოძღვრითურთ! ეს ცოტა კორექტულად მაგრამ თქვენ მო..... თქვენებური ინტერპრეტაციები რელიგიისა და საღვთო სჯულის მიმართ“!

როგორც კომენტარების შესწავლისას გამოიკვეთა, ონლაინმედიის მომხმარებლები რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებულ თემებს გვთავაზობენ საკუთარი ფრეიმებით, საკითხს, ძირითადად, განიხილავენ ტერორიზმისა და პოლიტიკური ჩარჩოებით. მათი მსჯელობის არეალს, ასევე, წარმოადგენს ლიბერალიზმის იდეოლოგიისა და მსოფლმხედველობის ნეგატიური კონტექსტით განხილვა. რელიგია წარმოჩენილია, სახელმწიფოს პოლიტიკური კურსის განმსაზღვრელად. დისკუსიაში არგუმენტირებისას მსჯელობა მიმდინარეობს რუსეთ-საქართველოსა და საქართველო-დასავლეთის ურთიერთობებზე.

დასკვნა

ჩვენ მიერ განხორციელებული კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კვლევის ჰიპოთეზა არსებითად გამართლა. სრულად დაკმაყოფილდა ჰიპოთეზა - **RH1**. ონლაინ გამოცემების შესწავლის შედეგებმა გამოავლინა, რომ რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებისას, ჟურნალისტები პრობლემებს, ძირითადად, პოლიტიკური ფრეიმებით განიხილავენ და მათი ყურადღების მიღმა რჩება მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. არსებითად გამართა ჰიპოთეზა მედიის ინტერესის შესახებ - **RH3**, მასალების ანალიზის შედეგად, არ გამოკვეთილა მედიის მნიშვნელოვანი ინტერესი საზოგადოებაში რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა კულტურული და სოციალური დიალოგის ხელშეწყობისთვის. პუბლიკაციათა უმრავლესობა წარმოადგენდა ნიუსებს და ნაკლებად გვთავაზობდა მოვლენათა ანალიზს. თუმცა, საკვლევი პერიოდის განმავლობაში, გავეცანით რამდენიმე ანალიზურ სტატიას, სადაც ავტორები რეპორტაჟული სტილის გამოყენებით ცდილობდნენ, მკითხველისთვის ეჩვენებინათ პრობლემების სიღრმისეული არსი, წარმოეჩინათ რელიგიური უმცირესობებისთვის დამახასიათებელი რელიგიური თუ კულტურული ნორმები. მსგავსი მასალა რაოდენობრივად ძალიან მწირი იყო.

არ გამართლა ჰიპოთეზა - **RH2**, რომელშიც მოვიაზრებდით, რომ ჟურნალისტები სიმულვილის ენის ტირაჟირებას ახდენენ, რითაც ხელს უწყობენ ქსენოფობიური დამოკიდებულებების გაღვივებას საზოგადოებაში. მასალებზე დაკვირვების შედეგებმა ცხადყო, რომ როდესაც ჟურნალისტებს უწევთ რესპოდენტების მხრიდან გამოვლენილი დისკრიმინაციული განწყობებისა და სიმულვილის ენის შემცველი ციტატების გამოყენება, აცნობიერებენ პროფესიულ პასუხისმგებლობას და მასალაში სიტყვიერი მითითებით ემიჯნებიან.

კვლევის შედეგებმა ცხადყო, რომ ჩვენ მიერ შერჩეული ონლაინ გამოცემები რელიგიური უმცირესობების საკითხზე გამოქვეყნებული პუბლიკაციების ძირითადი ნაწილი ნიუსის

ჟანრისაა. შემდეგ მას რაოდენობრივად მოსდევს სტატია, ინტერვიუ და ბოლოს - ბლოგი. წყაროთა სიმრავლეზე დაკვირვებამ აჩვენა რომ ონლაინმედია ძირითადად 1 ან 2 წყაროს ეყრდნობა მასალებში ნაკლებად გვთავაზობს მხარეთა ბალანსს. წყაროები, რომელსაც ონლაინ გამოცემები ეყრდნობიან, ძირითადად, არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, მათი განცხადებები, ანგარიშები და კვლევებია. შემდეგ მათ რაოდენობრივად მიჰყვებიან პოლიტიკოსები, სასულიერო პირები, რელიგიური უმცირესობები, სხვა (საზოგადოების წარმომადგენლები - პოეტი, ფილოლოგი, პროფესორი, ადვოკატი და ა.შ.).

გამომდინარე იქიდან, რომ მასალებში ნაკლებად ვლინდება ანალიზი, მსჯელობა და წყაროთა მრავალფეროვნება, პუბლიკაციათა უმრავლესობა კი ნიუსის ჟანრისაა, ჟურნალისტების მხრიდან ასევე ნაკლებად იკვეთება პოზიტიური ან ნეგატიური ტონი. ონლაინ გამოცემები პირდაპირ გადასცემენ მოპოვებულ ინფორმაციას, წყაროთა კომენტარებსა და შეფასებებს, რა დროსაც, ჟურნალისტის როლი მინიმალისტურია. ორივე ონლაინ გამოცემაში დაკვირვების შედეგებმა, ასევე, აჩვენა, რომ ტონი მასალების ძირითად ნაწილში ნეიტრალურია.

დაკვირვების შედეგად, ასევე, გამოვლინდა, რომ ორივე ონლაინ გამოცემა მიჰყვება ახალი მედიის მოთხოვნებს, იყენებს ახალ ტექნოლოგიებს. სტატიებს ხშირად ახლავს ვიდეო და ფოტორეპორტაჟი, რაც ინფორმაციის მიღების დამატებით საშუალებას აძლევს მკითხველს. მულტიმედია პროდუქტში, ძირითადად, წარმოდგენილი არიან თავად რელიგიური უმცირესობები, მათი მდგომარეობა, საცხოვრებელი პირობები. ფოტოები, ასევე, გვიყვებიან ისტორიებს, რაც მათი პრობლემისა და საჭიროების დანახვის შესაძლებლობას იძლევა. განსხვავებით სტატიის ფორმატისა, ვიდეოსა და ფოტოზე რელიგიური უმცირესობები, ძირითადად, სოციალური და კულტურული ფრეიმებით არიან წარმოდგენილები.

მასალათა უმრავლესობა პოლიტიკური ფრეიმით იყო წარმოჩენილი, შემდეგ მას მოსდევს ტერორიზმი, სოციალური, სამართალი, აღმსარებლობა, კულტურა და ბოლოს ეკონომიკა. უნდა აღინიშნოს, რომ რელიგიურ უმცირესობებზე მომზადებული მასალიდან, ორივე

გამოცემაში დიდი ნაწილი უჭირავს ტერორიზმის გაშუქებას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ტერორიზმის თემაზე მომზადებულ მასალებში ვაკვირდებოდით, უკავშირებენ თუ არა რაიმე ფორმით ჟურნალისტები ტერორიზმს რელიგიას და ხომ არ უწყობენ ხელს ისლამოფობიური განწყობების ჩამოყალიბებას, თუმცა საკვლევი პერიოდის განმავლობაში არცერთი მსგავსი შემთხვევა არ გამოვლენილა.

ჩვენ მიერ შემუშავებული სკალის დახმარებით, რომელიც მასალების მოწონება/გაზიარების მიხედვით ონლაინმედიის მომხმარებლებში საკითხის აქტუალობის შესწავლისთვის გამოვიყენეთ, გამოვავლინეთ, რომ რელიგიურ უმცირესობების თემაზე მომზადებული მასალების უმრავლესობა მკითხველისთვის ნაკლებად აქტუალურია, აღნიშნულ შედეგს ნიუსების სიმრავლე განაპირობებს. ტენდენციაზე მსჯელობისას, უნდა აღინიშნოს, რომ ონლაინმედიის აუდიტორიის ინტერესი მაღალია სტატიებისა და ინტერვიუების მიმართ. სწორედ ამ ორი ჟანრის უმრავლესობა მოხვდა კატეგორიაში - ძალიან აქტუალური. რაც იმაზე მეტყველებს, რომ მკითხველი მეტადაა ორიენტირებული ანალიტიკური მასალების გაცნობისკენ.

რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი კონფლიქტების გაშუქებისას, მასალათა უმრავლესობა პოლიტიკური ფრეიმით შუქდებოდა და დიდი დოზით შეიცავდა რელიგიურ უმცირესობებთან მიმართებით სახელმწიფოს პოლიტიკის კრიტიკას. მკითხველის კომენტარები ტერორიზმის ფრეიმებით პასუხობდნენ სტატიას. ონლაინმედიის მომხმარებლებში, ასევე, ხშირად იკვეთებოდა ქსენოფობიური დამოკიდებულება მუსლიმი თემის მიმართ. მომხმარებლები აქტიურად ადევნებდნენ თვალს მიმდინარე მოვლენებს. კომენტარების უმეტესობა აგრესიული ტონით გამოირჩეოდა, შეიცავდა სიძულვილის ენისა და სიტყვიერი შეურაცხყოფის ფაქტებს.

კვლევის მიგნებები

- როგორც შედეგებმა ცხადყო, ონლაინ გამოცემების ჟურნალისტები მოვლენების ძირითად ნაწილს პოლიტიკური ფრეიმებით აშუქებენ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ჟურნალისტები, ძირითადად, თავად არ ირჩევენ ფრეიმებს. ხშირ შემთხვევაში,

ისინი იმეორებენ წყაროს მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას და შესაბამისად, იმავე ფრეიმით განიხილავენ მოვლენას, რა ფრეიმითაც მათ წყარო სთავაზობს.

- კომენტარების შესწავლისა და ონლაინმედიის მომხმარებლების დამოკიდებულება-განწყობილებებზე დაკვირვებამ შესაძლებლობა მოგვცა გვემსჯელა ფრეიმინგის ეფექტებზე. როგორც საკითხის ანალიზმა აჩვენა, ონლაინმედიაში წარმოდგენილი მასალები კიდევ უფრო მეტ აგრესიას იწვევს და მაპროვოცირებელი ხდება იმ ნეგატიური და სტერეოტიპული განწყობებისა, რაც საზოგადოებაში რელიგიური უმცირესობების მიმართ არსებობს.
- ონლაინმედიის მომხმარებლები რელიგიურ უმცირესობებთან დაკავშირებულ თემებს გვთავაზობენ საკუთარი ფრეიმებით, საკითხს, ძირითადად, განიხილავენ ტერორიზმისა და პოლიტიკური ჩარჩოებით. მათი მსჯელობის არეალს, ასევე, წარმოადგენს ლიბერალიზმის იდეოლოგიისა და მსოფლმხედველობის ნეგატიური კონტექსტით განხილვა. რელიგია წარმოჩენილია, სახელმწიფოს პოლიტიკური კურსის განმსაზღვრელად. დისკუსიაში არგუმენტირებისას მსჯელობა მიმდინარეობს რუსეთ-საქართველოსა და საქართველო-დასავლეთის ურთიერთობებზე.
- ონლაინმედიის მომხმარებლები, რომლებიც იზიარებენ და ეთანხმებიან მასალაში წარმოდგენილ ფრეიმებს, დისკუსიისას გვთავაზობენ საკითხის ანალიზს. ხოლო ისინი, რომლებიც არ ეთანხმებიან მასალაში წარმოჩენილ ფრეიმებს, აგრესიულად რეაგირებენ, იყენებენ სიმულვილის ენას და გამოხატავენ საშიშროებას იმის შესახებ, თითქოს რელიგიური უმცირესობები საფრთხეს უქმნიან ქართულ იდენტობას.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (2016) - მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერის ძირითადი შედეგები / ნახვის დრო: 2017 წლის 15 მაისი; ხელმისაწვდომია - http://census.ge/files/results/Census%20Release_GEO.pdf
2. თავისუფლების ინსტიტუტი (2005) - ადამიანის უფლებები, რელიგიის თავისუფლება, თბილისი.
3. საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი; / ნახვის დრო: 2017 წლის 15 მაისი. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>
4. სახალხო დამცველთან არსებული ეროვნულ უმცირესობათა საბჭო (2011) - შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფციის და სამოქმედო გეგმის შესრულების 2010-2011 წლის მონიტორინგის შედეგები. გვ. 108 - <http://www.ecmcaucasus.org/upload/cnm/UNDP-Publication-GEO-FINAL.pdf>
5. სახალხო დამცველი (2013) - სახალხო დამცველის საპარლამენტო ანგარიში / ნახვის დრო: 2017 წლის 15 მაისი <http://ombudsman.ge/uploads/other/1/1486.pdf>
6. სახალხო დამცველი (2016) - 2016 წლის ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის შესახებ ანგარიში / ნახვის დრო: 2017 წლის 15 მაისი. <http://www.ombudsman.ge/uploads/other/4/4494.pdf><http://www.ombudsman.ge/uploads/other/4/4087.pdf>
7. აღმოსავლეთის პარტნიორობის სამოქალაქო საზოგადოების ფორუმის საქართველოს ეროვნული პლატფორმა (2013) - უმცირესობათა მდგომარეობა საქართველოში / ნახვის დრო: 2017 წლის 16 მაისი http://eapnationalplatform.ge/admin/editor/uploads/files/publications/Policy%20Paper_WG_1_Umciresobebi_1.pdf

8. Melvin L. DeFleur (2008) – Mass Communication Theories: Explaining Origins, Processes, and Effects
9. Denis McQuail's (2005) – Mass Communication Theory / ნახვის დრო: 2017 წლის 3 ივნისი <https://www.scribd.com/doc/168618932/Reading-McQuail-s-Mass-Communication-Theory-pdf>
10. David Tewksbury; Dietram A. Scheufele (2009) - News framing theory and research – University of Illinois; University of Wisconsin, Madison / ნახვის დრო: 2017 წლის 2 მარტი.
<https://www.researchgate.net/publication/224818365> News framing theory and research
11. Robert M. Entman (1993) - Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm, Northwestern University / ნახვის დრო: 2017 წლის 2 მარტი.
https://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/inquiries/cornwall/en/hearings/exhibits/Mary_Lynn_Young/pdf/05_Entman.pdf
12. Dietram A. Scheufele (1999) - Framing as a Theory of Media Effects Journal of Communication, Winter / ნახვის დრო: 2017 წლის 2 მარტი.
https://www.researchgate.net/profile/Dietram_Scheufele/publication/209409815_Framing_a_theory_of_media_effects/links/0fcfd510e9ad629f50000000.pdf
13. Dennis Chong and James N. Druckman (2007)- A Theory of Framing and Opinion Formation in Competitive Elite Environments –Department of Political Science, Northwestern University, Evanston, Illinois 60208 / ნახვის დრო: 2017 წლის 3 ივნისი
<https://www.unc.edu/~fbaum/teaching/articles/J-Communication-2007-6.pdf>
14. Jennings Bryant and Mary Beth Oliver (2009) - Media Effects – Advances in Theory and Research (Third edition) - Penn State University, (გვ.19) / ნახვის დრო: 2017 წლის 4 ივნისი
http://www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/framing_theory.pdf

15. Ryan, Caragee, and Mainhofer (2001)- Official sources and those holding institutional power, გვ.180
16. James N. Druckman (©2002) - THE IMPLICATIONS OF FRAMING EFFECTS FOR CITIZEN COMPETENCE - PoliticalBehavior, Vol. 23, No. 3 September 2001 - / ნახვის დრო: 2017 წლის 4 ივნისი
<http://faculty.wcas.northwestern.edu/~jnd260/pub/Druckman%20Political%20Behavior%202001.pdf>
17. James N. Druckman (2001) – On the Limits of Framing Effects: Who Can Frame? – The Journal of Politics - გვ.1043 / ნახვის დრო: 4 ივნისი
https://www.jstor.org/stable/2691806?seq=3#page_scan_tab_contents
18. Hart, R. P., Turner, K. J., &Knupp, R. E. (1980) - Religion and the Rhetoric of the Mass Media. Review of Religious Research, - გვ. 256-275 / ნახვის დრო: 5 ივნისი
https://www.jstor.org/stable/3509807?seq=1#page_scan_tab_contents
19. Iyengar, S. (1991)– Is anyone responsible?: How television frames political issues. Chicago: University of Chicago Press / ნახვის დრო: 5 ივნისი
https://books.google.ge/books?hl=en&lr=&id=Ca6VaTItqi4C&oi=fnd&pg=PP8&dq=info:6hkPCPpOS70J:scholar.google.com&ots=KNsQ9EfO1c&sig=koetQkQuMMfs6KxcRxP-dS1Aem4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
20. James N. Druckman (© 2002) - THE IMPLICATIONS OF FRAMING EFFECTS FOR CITIZEN COMPETENCE - Political Behavior, Vol. 23, No. 3, September 2001 - გვ.228 / ნახვის დრო: 11 ივნისი
<http://faculty.wcas.northwestern.edu/~jnd260/pub/Druckman%20Political%20Behavior%202001.pdf>
21. PEJ/Pew Forum Joint Release (2011) – Religion in the News: Is lamand Politics Dominate Religion Coveragein - FOR RELEASE FEBRUARY 23, 2012 / ნახვის დრო: 11 ივნისი

http://www.issuelab.org/resource/religion_in_the_news_islam_and_politics_dominate_religion_coverage_in_2011

22. McCune, C. A. (2003) – Framing Reality: Shaping the news coverage of the 1996 Tennessee Debate on Teaching Evolution. *Journal of Media and Religion*, 2 (1), გვ.5-28/
23. Newman J. (1978) - The Idea of Religious Tolerance, *American Philosophical Quarterly*, University of Illinois Press on behalf of the North American Philosophical Publications / ნახვის დრო: 17 მაისი <http://www.jstor.org/stable/20009713>
24. Wright S. (1997) - Media Coverage of Unconventional Religion: Any "Good News" for Minority Faiths?, *Review of Religious Research*, [Religious Research Association, Inc.](http://www.religiousresearch.org/), ნახვის თარიღი: 23 მაისი <http://www.jstor.org/stable/3512176>
25. Døving, C.A. (2016) - Jews in the News – Representations of Judaism and the Jewish Minority in the Norwegian Contemporary Press, *Journal of Media and Religion*, Volume 15, Issue 1, 2 January 2016, გვ. 1-14
26. [Collins, B.W.^a](#), [Sturgill, A.^b](#) (2013) - The Effects of Media Use on Religious Individuals' Perceptions of Science, *Journal of Media and Religion*, გვ. 217-230
27. მედიის განვითარების ფონდი (2015) - სიძულვილის ენა და ქსენოფობია 2014-2015, გვ. 13 / ნახვის დრო: 3 ივნისი
<http://www.mdfgeorgia.ge/uploads/library/19/file/Hate%20Speech-2015-GEO-web.pdf>
28. მედიის განვითარების ფონდი (2010) - ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებული თემების ასახვა მედიაში / ნახვის დრო: 3 ივნისი
http://eurocommunicator.ge/mdf/uploads//BCG_kvleva.pdf
29. BCG Research (2010) - ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებული თემების ასახვა მედიაში / ნახვის დრო: 25 მაისი
http://eurocommunicator.ge/mdf/uploads//BCG_kvleva.pdf

30. ინტერნიუსი - საქართველო (2012) - ეთნიკური, რელიგიური და სექსუალური უმცირესობების გაშუქება პრესაში / ნახვის დრო: 25 მაისი
https://ge.boell.org/sites/default/files/downloads/Media_Monitoring_report_IV_Geo.pdf
31. მედიის განვითარების ფონდი (2013) - სიმულვილის ენისა და დისკრიმინაციული გამოხატვის მონიტორინგი ქართულ მედიაში / ნახვის დრო: 25 მაისი
http://www.notophobia.ge/uploads/publications/2/file/Monitoring_Hate_Speech_and_Discrimination_in_Georgian_Media_GEO.pdf
32. მედიის განვითარების ფონდი (2016) - სიმულვილის ენა - 2016 წლის ანგარიში/ ნახვის დრო: 25 მაისი
[http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/55/file/Hate_Speech_GEO_\(1\).pdf](http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/55/file/Hate_Speech_GEO_(1).pdf)
33. ევროპის საბჭო (2016) - ევროსაბჭოს ანგარიში საქართველოს ეთნიკური უმცირესობების პრობლემებზე / ნახვის დრო: 25 მაისი
<http://www.observer.com.ge/2016/01/20/%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%91%E1%83%AD%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A8/>
34. ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებების დაცვის კომისარი (2014) - ნილს მუიჟნეკსის ანგარიში, სტრასბურგი / ნახვის დრო: 25 მაისი
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2523559&SecMode=1&DocId=2139142&Usage=2>
35. ნინო ჯავახიშვილი (2004) ფსიქოლოგიის კვლევის მეთოდები, თბილისი, გვ.28-29
36. სამოქალაქო განათლების ლექსიკონი:
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=1057>

37. სამოქალაქო განათლების ლექსიკონი:

<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=3703>

38. ევროპის საბჭო (1997) ევროპის საბჭოსმინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია სიმულვილის ენაზე No. R(97) 20.

39. ადამიანის უფლებათა სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (2016) - „რელიგიის თავისუფლება - სახელმწიფოს დისკრიმინაციული და არასეკულარული პოლიტიკის კრიტიკა“, - გვ.7

40. ტოლერანტობის და მრავალფეროვნების ინსტიტუტი - სოფელ მოხეში განვითარებული მოვლენების ანალიზი / ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე:

<http://www.tdi.ge/ge/news/126-sopel-moxeshi-ganvitarebuli-movlenebis-analizi>

41. ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (2016), - შეფასება სოფელ ადიგენში განვითარებული მოვლენების შესახებ / ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: - <https://emc.org.ge/2016/03/02/emc-11/>

42. ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (2015) - ოთხი რელიგიური ორგანიზაციის დაფინანსების პრაქტიკის სამართლებრივი შეფასება / ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე:

<https://emc.org.ge/2015/02/18/%E1%83%9D%E1%83%97%E1%83%AE%E1%83%98-%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%96%E1%83%90%E1%83%AA/>

43. სამხრეთის კარიბჭე (2016) - დაპირისპირება რელიგიურ ნიადაგზე სოფელ

ადიგენში / ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: <http://sknews.ge/index.php?newsid=7757>

44. რადიო თავისუფლება (2016) - სამ წელიწადში სამი რელიგიური კონფლიქტი ადიგენში / ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: <https://www.radiotavisupleba.ge/a/sami-religiuri-konplikti-adigenshi/27602932.html>
45. სამხრეთის კარიბჭე (2016) - სამართალდამცავებმა მოხეს სადავო შენობის კარი აჭედეს / ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: <http://sknews.ge/index.php?newsid=10438>

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tamar Kuratishvili

Online Media framing effects of religious minorities

Mass Communication and Media Study

The Thesis Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of
Master of Mass Communication and Media Studies

Under the direction of Mari Tsereteli
Associated professor

Tbilisi

2016